

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 29.

Tisdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 28 och den 30 nästlidne april.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående viss grundlagsändring.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts ifrågavarande öppna brev.

Med anledning härav lämnades ordet till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 309, angående vissa ändringar i riksdagsordningen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 303, angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda;

nr 304, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 305, med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 306, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542);

nr 307, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167); samt

nr 308, med förslag till förordning angående dels viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, dels ock ändring i vissa delar av samma förordning, m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m.;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln framlagda förslag rörande avveckling av skeppsgossekåren i Marstrand;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående stat för skeppsgosseskolan m. m.;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i 1927 års malmavtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiiruna-vaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till förre kontoristen A. L. Johansson för mistad pension; samt

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för förädlings- och försöksledare vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning i vissa fall för pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare; samt

nr 245, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets memorial nr 128 och utlåtanden nr 129—133, första lagutskottets utlåtanden nr 42—48, andra lagutskottets utlåtanden nr 38—40 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 75—78.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 79, med överlämnande till riksdagen av förteckningar över av domänstyrelsen försålda hemman och lägenheter.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att följande ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, statsutskottets utlåtande nr 130, första lagutskottets utlåtande nr 42 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 38, 39 och 40, i nu nämnd ordning sättas främst på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölles.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts öppna brev nr 309, angående vissa ändringar i riksdagsordningen.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 303—308 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande av vissa kronoparker i Jämtlands län till renbetesfjällen m. m. samt en i ämnet väckt motion;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet vid domänverket m. m.; samt

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda åtgärder till motverkande av skada å fiske genom vattenförorening m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inrättandet av en lotsverkets båtlånefond;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa av marinförvaltningen förskottade kostnader för en expedition år 1926 med Stockholms stad tillhöriga »Isbrytaren II»;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till färdigställande av andra våningen i statens provningsanstalts huvudbyggnad;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för tillbyggnad av statens provningsanstalts flygelbyggnad; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ändrings- och inredningsarbeten i patent- och registreringsverkets byggnad; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket förslag om vissa ändringar i stadgarna för biblioteket;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av § 8 och § 18 mom. 2 bankoreglementet;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar med avseende å statens engagemang i Wermlands Enskilda Bank Aktiebolag; och

nr 50, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1937/1938 till befattningshavare vid riksdagens verk.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Branting* för tiden till den 12 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 303, angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 304, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;
nr 305, med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);
nr 306, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542); samt
nr 307, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 308, med förslag till förordning angående dels viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, dels ock ändring i vissa delar av samma förordning, m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 10 och 122—127 samt bankoutskottets utlåtanden nr 47—50.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till ersättning åt blinda m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 306) angående handel med farmaceutiska specialiteter, dels ock i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om moderskapspenning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förordnings-
förslag om
moderskaps-
penning m. m.*

Genom en den 15 januari 1937 dagtecknad proposition, nr 38, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till 1) förordning om moderskapspenning; 2) förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor; samt 3) förordning om mödrhjälp.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft sju med anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 203, av herr *Martin Svensson* m. fl.; och
nr 209, av herr *Myrdal* m. fl.; samt

inom andra kammaren:

nr 404, av herr *Spångberg* m. fl.;
nr 406, av herr *Skoglund* m. fl.;
nr 416, av fru *Nordgren*;
nr 418, av herr *Österström* m. fl.; och
nr 419, av herr *Österström*.

Motionerna I: 203 och II: 406 hade dock behandlats allenast såvitt däri icke framställets yrkande, att riksdagen i anledning av propositionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsammaste förnyad utredning och förslag angående nödvändigheten av att genomföra en rationalisering av socialvården.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga tre under punkten införda, med 1—3 betecknade förslag till förordningar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att motionerna I: 203, II: 404, II: 406, II: 416 och II: 419 — motionerna I: 203 och II: 406 dock allenast, såvitt däri ej hemställets om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om rationalisering av socialvården — i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 209 och II: 418 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Beträffande förslagen till förordningar om moderskapspenning och angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor hade reservation anförts av herr *Knut Petersson*, som ansett, att utskottet bort avstyrka ifrågavarande förslag och i stället hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående införandet av en allmän moderskapsförsäkring.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 38 hemställs,

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A på det sätt, att författningsförslagen föredragas vart för sig i nummerordning, de med 1 och 3 betecknade paragrafvis och, där så erfordras, styckevis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla författningsförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan i punkten A föredrages,

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet,

samt att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Det under 1 framställda förslaget till förordning om moderskapspenning.

1 och 3 §§ i förevarande förordningsförslag lydde:

1 §.

Moderskapspenning enligt denna förordning skall av statsmedel utgå med ett belopp av sjuttiofem kronor till kvinna, som till lindrande av de med barnsbörd förenade kostnader är i behov därav.

3 §.

Behov av moderskapspenning skall, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, anses föreligga, om för kvinnan eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst tretusen kronor.

Har det beskattningsbara beloppet upptagits högre än nu sagts men äro med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna särskilt ömmande, må ock behov av *moderskapspenning* anses vara för handen.

I fråga om berörda förordningsförslag hade reservationer avgivits av, utom andra,

1) herrar *Sigfrid Hansson, Österström, Norman, Myrdal* och *Olovson*, vilka i fråga om 1 samt 3—10 §§, herr *Österström* i den mån han deltagit i behandlingen av dessa paragrafer, på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i utskottets förslag, att

dels 1 § erhöles följande lydelse:

1 §.

Till kvinna, som fött barn, utgår efter nedkomsten moderskapspenning med sjuttiofem kronor av statsmedel.

dels ock 3 § utginge och i följd därav numreringen av de följande §§ 4—10 ändrades till 3—9;

2) herrar *Heiding* och *Johanson* i Hallagården, vilka beträffande 3 § ansett, att utskottet bort göra ett uttalande av den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort föreslå, att 3 § första stycket skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Behov av moderskapspenning — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — belopp, uppgående till minst *tvåtusen* kronor.

3) herrar *Wistrand, Ekströmer* och *Skoglund* samt fröken *Andersson*, som ansett, att utskottets utlåtande rörande 3 § bort lyda så, som i denna

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)
reservation angivits, samt att utskottet bort föreslå, att 3 § första stycket skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Behov av moderskapspenning — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag)
— — — belopp, uppgående till minst *ettusen* kronor.

Nu föredrogs

1 §.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! Reservationernas mångfald kan vara ägnad att giva en oriktig föreställning om de meningsskiljaktigheter, som gjort sig gällande i utskottet.

Det torde måhända därför vara nödvändigt att erinra om, att det i utskottet icke förmärkts någon opposition mot den av regeringen föreslagna reformen i och för sig. Utskottet är fullständigt enigt därom, att åtgärder i det i propositionen angivna syftet äro i hög grad önskvärda och att de utan större svårigheter kunna vidtagas. Det är ju förresten nu närmast fråga om att bygga ut och förbättra en redan befintlig lagstiftning. De i propositionen föreslagna och av andra lagutskottet tillstyrkta författningsförslagen innebära sålunda, dels reformering av sjukkassornas moderskapshjälp och moderskapsunderstöden, dels införande av en särskild hjälpfond för nödställda mödrar, s. k. mödrahjälp.

I båda dessa hänseenden har propositionen grundats på ett av befolkningskommissionen avgivet betänkande, som rönt stark genklang hos flertalet av de myndigheter och sammanslutningar, vilka yttrat sig om detsamma.

De till det nu föreliggande utskottsutlåtandet fogade reservationerna gälla — om man bortser från herr Knut Peterssons — endast detaljer. En av dem torde emellertid kunna tillmätas betydelse ur principiell synpunkt. Jag åsyftar den av mig, utskottets vice ordförande och tre av utskottets övriga ledamöter avgivna reservationen.

Mitt och mina medreservanterns förslag innebär, att moderskapspenningen, 75 kronor, skall utbetalas till envar barnaföderska, som i vederbörlig ordning ansöker därom. Vi ha gjort oss till förespråkare för den av befolkningskommissionen hävdade principiella och enligt vår mening mycket betydelsefulla uppfattning, att moderskapspenningen icke bör erhålla karaktär av understöd utan mera betraktas som en handräckning, som bör kunna lämnas utan vidare i den mån barnaföderskorna själva anse sig böra behöva densamma.

Befolkningskommissionen yttrade härom i sitt betänkande bl. a. följande:

»Emellertid finnas givetvis kvinnor, som leva i så goda ekonomiska förhållanden, att moderskapspenningen för dem icke skulle innebära någon egentlig förmån. Den minskning i samhällets kostnader, som ett avskiljande av de högsta inkomsttagarna medförde, skulle dock bliva så obetydlig, att den icke uppvägde den förlust ur ideell synpunkt, som principens uppgivande innebure. En överslagsberäkning synes sålunda giva anledning antaga, att för närvarande endast omkring en procent av alla födelser torde falla å inkomsttagare med en taxerad inkomst över 10,000 kronor.»

I vår reservation ha vi resonerat så här:

»Ur en vidare synpunkt finnes — — — anledning att i den socialpolitik, som inriktar sig på familjerna och barnen, så långt det är möjligt, frångå behovsprövningsprincipen och i de ifrågavarande samhällseliga åtgärderna mera se en tillämpning av den allmänna socialförsäkringens princip. I detta särskilda fall vore tanken att gemensamt sörja för vissa angivna barnkostnader, vilka därigenom avlyftas de enskilda familjerna och komma att betalas av alla med-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)
borgare i mån av deras förmåga, ej i mån av deras barnantal. Den olika inkomstställningen i familjerna komme ju likväl vid bidragens finansiering, även om ingen inkomstgräns för moderskapspenningen fastställdes, att beaktas genom beskattningens progressivitet. Ur rent ideell synpunkt är det även betydelsefullt och ägnat att stegra det personliga värdet av denna förmån, om den gives alla utan hänsyn till inkomstförhållanden och social ställning.»

För min del är jag angelägen om att särskilt understryka denna rent ideella synpunkt. Jag är övertygad om, att barnaföderskorna i allmänhet skulle sätta stort värde på att den synpunkten beaktades i riksdagen. Detta torde framför allt vara förhållandet med de kvinnor, som visserligen leva under knappa ekonomiska omständigheter, men på grund av uppfostran och social miljö känna det som en smälek att behöva anlita allmänna medel för bestridande av med barnsörden ofrånkomliga, ehuru för deras egen ekonomi betungande utgifter. Det är icke minst av omtanke om de ambitiösa kvinnornas berättigade anspråk på hänsyn, som jag och mina medreservanter föreslå, att moderskapspenningen skall utgå till alla barnaföderskor, som önska komma i åtnjutande av densamma.

Ett bifall till vår reservation kommer icke att medföra några avsevärda kostnader för staten utöver den som beräknats för genomförande av reformen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Enligt sistnämnda skall som bekant moderskapspenning utgå, därest för barnaföderskan eller — om hon är gift och sammanlever med sin man — för makarna tillsammans vid senaste taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst 3,000 kronor. Detta betyder ju, att endast omkring 8 % av barnaföderskorna bli uteslutna från möjligheten att tillgodogöra sig den reform som det här är fråga om, och detta betyder i sin tur, att de besparingar som skulle möjliggöras, om Kungl. Maj:ts förslag beträffande inkomstgränsen accepterades, måste bli relativt obetydliga, i all synnerhet som man torde kunna gå ut ifrån att många, ja, kanske de flesta, av de bäst situerade barnaföderskorna icke komma att göra anspråk på att få del av den förmån som lagstiftningen erbjuder, d. v. s. de komma icke att ansöka om moderskapspenning. I varje fall lär den ideella vinsten av utsträckandet av lagstiftningen till att omfatta alla barnaföderskor mer än väl uppväga de ekonomiska konsekvenserna av en sådan avvikelse från den kungl. propositionen.

I fråga om de praktiska fördelar, som mitt och mina medreservanters förslag erbjuder, nöjer jag mig med att hänvisa till reservationen. Det säger sig självt, att det ur administrativ synpunkt kan vinnas betydande lättnader, om den i reservationen föreslagna förenklingen av reformen genomföres.

Detta om den reservation, som jag och mina medreservanter ha avgivit. Till utskottets utlåtande ha ävenledes fogats reservationer av bondeförbundets och högerns representanter, och jag ber, herr talman, att få säga några ord även om dem. Dessa reservationer gälla inkomstgränsen beträffande moderskapspenningen. Högerreservanterna anse att denna gräns bör dragas vid 1,000 kronors beskattningsbart belopp, medan bondeförbundets representanter tycka, att en 2,000-kronorsgräns är riktigare.

Det förefaller emellertid, som om denna sistnämnda gräns uppdragits ganska godtyckligt. Att den satts vid 2,000 kronor torde väl uteslutande kunna förklaras med det matematiska förhållandet att talet 2,000 ligger mitt emellan 3,000 (regeringens förslag) och 1,000 (högerns förslag). Jag tror det kan vara nog att konstatera detta. Därutöver torde icke mycket vara att säga om bondeförbundets reservation.

Högerreservationen erbjuder framför allt intresse ur principiell synpunkt. Den bygger på behovsprövningen i sträng bemärkelse, och sedd i belysning av den

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

traditionella socialpolitiken är den icke särskilt anmärkningsvärd. Men den tyder därför också på, att man på högerhåll saknar känsla och intresse för de grundläggande faktorerna i modern befolknings- och socialpolitik.

För närvarande lämnas som bekant bidrag till moderskapspenning åt sjukförsäkrade barnaföderskor — låt vara med ett lägre belopp än det nu föreslagna — varvid ingen inkomstgräns stadgats. Om man sätter inkomstgränsen så lågt som högerreservanternas föreslagit, riskerar man att avskära en del av dem som redan äro moderskapsförsäkrade från möjligheten att framdeles komma i åtnjutande av statsbidrag. Det kan väl icke vara lämpligt att förfara på det sättet. Redan med hänsyn därtill finnes det goda skäl att icke bifalla högerreservationen.

Denna ger mig för övrigt anledning till en stilla undran, hur det egentligen förhåller sig med högerns, särskilt vid fjolårets riksdag och under valrörelsen i fjol, livligt affischerade intresse för de s. k. anställda, icke kroppsarbetande löntagarnas krav på att bliva mera delaktiga i det socialpolitiska reformarbetet än de hittills ansett sig vara. Regeringens proposition innebär att dessa befolkningsgrupper skola komma att omfattas av den föreslagna lagstiftningen — jag och mina medreservanter vilja att reformen skall omfatta alla utan undantag — men om högerreservanterna få sin vilja igenom, blir det, såvitt jag förstår, klen beställt med möjligheterna för barnaföderskor inom den s. k. medelklassen, d. v. s. den klass till vilken de anställda i allmänhet vilja räkna sig, att komma i åtnjutande av moderskapspenning. Om gränsen sättes vid 1,000 kronor beskattningsbart belopp, kommer det nämligen att betyda, att gift skattskyldig med ett barn, som är bosatt på lägsta dyrort, skall ha taxerat för minst 2,980 kronor och, om han eller hon är bosatt på högsta dyrort, för 3,700 kronor. De flesta som tillhöra de s. k. anställdas kategori torde väl åtnjuta inkomster som ligga över dessa belopp, och de skulle alltså bli uteslutna från rätten till moderskapspenningen, därest högerreservanternas förslag godkändes. Detta skulle förresten också bli förhållandet med en del som tillhöra arbetarklassen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen beträffande 1 §. Enligt vår reservation skulle paragrafen erhålla följande lydelse: »Till kvinna, som fött barn, utgår efter nedkomsten moderskapspenning med sjuttiofem kronor av statsmedel.» Därest detta förslag, vilket jag hoppas, vinner kammarens bifall, kommer jag vid 3 § att framställa yrkande om att denna paragraf utgår ur författningstexten.

I herr Sigfrid Hanssons yttrande instämde herrar *Fredrik Ström, Otto Wangson* och *Myrdal*.

Herr Wistrand: Herr talman! Den socialpolitiska expansion, som för närvarande försiggår, är ju ur många synpunkter önskvärd, men man måste i detta sammanhang också noga beakta de ekonomiska förutsättningarna. Beträffande dessa kan man icke undgå att hysa en viss oro. När man därför slår in på nya utvecklingsbanor på det socialpolitiska området, måste man vara på sin vakt, att åtgärderna icke få en omfattning, som går utöver vad man anser vara förenligt med en sund och riktig socialpolitik.

Det befolkningspolitiska läget är otvivelaktigt sådant, att man icke kan bortse från nödvändigheten att i viss omfattning, genom vissa samhällsätgärder, medverka till förhållanden, som äro mera överensstämmande med ett folks livsvilja än dem, som för närvarande råda. Men det gäller att i det sammanhanget också se till att de åtgärder, som företagas, icke bliva längre gå-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

ende än man för framtiden — icke minst ur finansiell synpunkt — anser sig kunna stå till svars med.

Med utgångspunkt i denna uppfattning ha jag och mina partikamrater i utskottet i princip ansett oss böra gå med på det föreliggande lagförslaget, men vi ha gjort en mycket viktig begränsning i 3 §, vilket ju redan berörts här i kammaren av herr Sigfrid Hansson. Vi kunna icke släppa ur sikte, att denna fråga ingalunda är isolerad, utan är ett led i ett helt program, som vi för övrigt icke ha haft eller fått tillfälle att överblicka. Det är särskilt vid sådant förhållande den största anledning att icke frångå de bärande principerna för varje socialpolitik, nämligen att samhällets hjälpåtgärder skola komma endast dem till del, vilka utan samhällets mellankomst skulle möta verkliga svårigheter. Går man i socialpolitiken längre än att hjälpa dem, vilkas förhållanden äro sådana, att de presumera ett hjälpbehov, måste man snart nog upphöra med socialpolitiska åtgärder även för dem, som behöva hjälp, därför att de ekonomiska resurserna på ett alltför tidigt stadium bli uttömda. I anledning av vad herr Hansson yttrat anser jag angeläget betona, att jag med den grunduppfattning, varåt jag givit uttryck, håller det som en god regel att alldeles bortse från huruvida de, som skulle kunna komma i åtnjutande av statens hjälpåtgärder, stå en närmare eller fjärrare i politiskt avseende. Det är en sak, som icke bör inverka på ens ställningstagande. I varje fall är hänsynen till sådana omständigheter en mycket dålig grund för en riktig socialpolitik. Vad som bör vara avgörande är, huruvida vederbörandes ekonomiska förutsättning att själva bära de kostnader, som äro förenade med barnsörd, är större eller mindre, icke något annat.

Den reservation, som jag och mina kamrater ha avgivit i fråga om 3 §, innebär, att förutsättningen för att komma i åtnjutande av moderskapspenning skulle bli att vederbörande har högst 1,000 kronor i beskattningsbar inkomst. Med denna gräns komma alla, som leva i sådana omständigheter, att barnsörden och därmed förenade kostnader innebär en verkligt stor börda, att få sin hjälp. De andra kategorierna ha ju möjlighet att försäkringsvägen kunna förskaffa sig hjälpen. Vår uppfattning har varit, att denna gräns bör sättas mycket snävt och att man icke skall låta samhället ingripa direkt och utan samband med försäkring i andra fall än där det är oundgängligen nödvändigt, och detta står enligt vår mening i nära samband med de principer, som hittills tämligen oomstritt ansetts vara bärande och riktiga för varje slag av socialpolitik.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Ur rationell synpunkt är jag utan vidare beredd att erkänna, att befolkningskommissionens förslag, som här stödes av vissa reseranter med herr Sigfrid Hansson i spetsen, borde bifallas. Om jag ändå i propositionen icke har vågat sträcka mig lika långt som befolkningskommissionen, beror detta på ett särskilt skäl, som jag skall tillåta mig anföra.

Vi befinna oss nu i en period av mycket snabb utveckling på det socialpolitiska området, där samhällets resurser tagas i anspråk för olika ändamål, alla avsedda att söka stödja människor, som i olika lägen ha svårt att reda sig själva. Då har jag sagt mig, att när man går till åtgärder av detta slag, får man akta sig för att vidtaga dem på det sättet, att man uppväcker en framgångsrik reaktion mot de socialpolitiska besluten i riksdagen. Stora delar av svenska folket ha ganska svårt att fatta, att personer i mycket gynnsam ekonomisk ställning skola erhålla bidrag av staten, även om detta sker som ett slags barnpremiering, d. v. s. med befolkningspolitiska motiv. Jag har varit litet rädd för, att när människor ute i landet såge, att den och den per-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

sonen med mycket betydande inkomster och med en mycket betydande förmögenhet finge en postanvisning på 75 kronor från staten, när hon födde ett barn, så skulle de inte begripa sammanhanget. Man skall inte glömma, att allt eftersom de socialpolitiska utgifterna växa, kommer en reaktion mot fortsatta dylika utgifter att inträda och kanske också en del av de resultat, som vi betrakta som uppnådda och som vi hoppas kunna bevara, att eventuellt med framgång kunna anfallas.

Det är därför som jag sagt mig, att man får försöka ålägga sig någon begränsning, där det är uteslutet, att denna moderskapspenning spelar den ringaste roll. Teoretiskt kan den spela en roll även för dessa människor, men ingen kvinna i en familj, vars inkomster överstiga, låt mig säga, 7,000 å 8,000 kronor, lär väl låta påverka sig i sin egen uppfattning om hur många barn familjen skall ha av de 75 kronor, som hon eventuellt skulle få, under det att ett rent ekonomiskt övervägande otvivelaktigt kan spela en verklig roll, om familjen befinner sig under en viss inkomstgräns.

Då har jag försökt komma fram till en gräns, som å ena sidan skulle utesluta dem, för vilka moderskapspenningen kanske skulle betraktas som en utmanande gåva från samhället, men å andra sidan icke utesluta någon, vars ekonomiska läge kan anses motivera ett litet handtag i ett ögonblick, då utgifterna — även om andra förslag vid årets riksdag bli accepterade — enligt sakens natur bli extra stora för familjen. Och jag har tyckt mig finna, att en beskattningsbar inkomst av 3,000 kronor skulle vara en lämplig gräns. Det betyder ju inte, att gränsen är satt vid en verklig inkomst av 3,000 kronor. Jag har låtit uppgöra en liten tabell över vad en beskattningsbar inkomst av 3,000 kronor betyder i faktisk inkomst på olika dyrorter. Det visar sig då, att i den lägsta dyrortsgruppen en familj kan ha en inkomst av 4,500 kronor och likväl erhålla denna moderskapspenning. I den högsta dyrortsgruppen stiger beloppet till 5,100 kronor. Är det fråga om en familj, som redan har två barn, blir inkomstgränsen i den lägsta dyrortsgruppen 5,460 kronor och i den högsta 6,300 kronor, och sedan höjes gränsen för varje ytterligare barn.

Det förefaller mig som om denna inkomstgräns vore ganska väl avvägd, om man vill nå syftet. Överallt, där det kan bli tal om nämnvärd ekonomisk belastning vid en barnfödelse, får man stöd, om man så önskar. Vi veta, att i en stad som t. ex. Stockholm torde den genomsnittliga kroppsligastjänstens inkomsten ligga vid omkring 4,000 kronor. Man kommer upp till, inte mycket väl, men jämförelsevis hyggligt betalda kontorsfamiljmiljöer och andra, med dem likställda, när man drar en inkomstgräns såsom jag har föreslagit skulle ske. Om man går på den linje, som högern här förordar i sin reservation, d. v. s. en inkomstgräns av 1,000 kronor, så skulle det komma att medföra — jag medger att jag inte har verkställt några noggranna beräkningar, utan det är bara ett antagande, men jag tror, att en statistisk undersökning skulle bekräfta dess riktighet — att praktiskt taget alla icke moderskapsförsäkrade mödrar i de större städerna skulle bli utan detta bidrag på 75 kronor från staten. Sannolikt skulle verkningarna sträcka sig så pass långt, att det egentligen bara bleve landsbygdens befolkning, som, i någon större utsträckning åtminstone, bleve delaktiga av denna moderskapspenning. Men på landsbygden skulle, om vi alla veta, på grund av arten av inkomstberäkningarna, även med en inkomstgräns av 1,000 kronor med all säkerhet icke så få personer ur den svenska bondeklassen med egna egendomar bli berättigade till moderskapspenning.

Jag måste under sådana omständigheter säga mig, att den gräns, som har dragits av högerreservanterna, är mycket irrationell. Jag skulle tro, att sam-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

ma resonemang, även om det måste ske i begränsad utsträckning, gäller den av herr Heiding avgivna reservationen om en inkomstgräns av 2,000 kronor. Det är visserligen sant, att därmed ett större antal personer skulle erhålla moderskapspenning. Därmed skulle väl nästan alla familjer på landsbygden, utom de allra bäst situerade, erhålla moderskapspenning. Men det skulle fortfarande bli tvivelaktigt, om i städerna personer i en mycket sämre ekonomisk ställning skulle kunna erhålla denna moderskapspenning. Skall man gå ned till sådana belopp som 1,000 och 2,000 kronor, så måste man ifrågasätta, om inte den individuella behovsprövningen skulle vara att föredraga för att skapa någon rättvisa, under det att man med en gräns av 3,000 kronor för den beskattningsbara inkomsten vet, att åtminstone alla, som i någon mån kunna anses vara ekonomiskt jämställda, också bli delaktiga av denna moderskapspenning.

Jag skall inte upptaga kammarens tid mera. Naturligtvis är det av mycket stor vikt, vilket beslut som fattas här, och jag måste hålla på, att de, som inte anse, att man helt enkelt skall slopa varje inkomstgräns, om de utgå från rationella synpunkter, då de skola fastställa sin gräns, borde stanna vid det av Kungl. Maj:t föreslagna beskattningsbara beloppet av 3,000 kronor. Jag hoppas därför, att första kammaren vill fatta ett beslut, som följer denna linje.

Herr Heiding: Herr talman! Det kan ju av reservationerna förefalla som om det skulle rätt mycket stor oenighet inom utskottet, men i själva verket är det huvudsakligen endast på denna punkt, som vi inte kunnat enas. Herr statsrådet har enligt min mening gått en riktig väg, när han, i motsats till vad befolkningskommissionen föreslagit, satte en inkomstgräns för åtnjutande av moderskapspenning, men jag anser, att han borde ha gått längre och fixerat en ännu lägre inkomstgräns än 3,000 kronor. Herr statsrådet yttrade själv, att många säkert skulle ställa sig undrande, om en barnaföderska i en familj med goda inkomster finge sig tillsänd en postanvisning på 75 kronor som understöd från staten, och jag tror, att detta herr statsrådets antagande är fullt riktigt. Jag anser, att en behovsprövning härvidlag vore på sin plats. Kunde man däremot sänka inkomstgränsen till 2,000 kronor, bleve det i alla fall många, som finge draga fördel av den föreslagna åtgärden, vilken jag för min del finner vara mycket berättigad. Jag håller nämligen före, att man bör bistå de sämre lottade i samhället, när det är av behovet påkallat, och en åtgärd som denna kommer att bli till ovärderlig hjälp för många familjer.

Emellertid få vi komma ihåg, att de förslag, som i fortsättningen äro att vänta från befolkningskommissionen, vid realiseringen komma att föranleda stora utgifter, och det är därför skäl att nu i början iakttaga försiktighet.

Vad socialstyrelsen i detta ärende har yttrat anser jag vara mycket berättigat, och jag skall be att få anföra något därav. Det återfinnes på sid. 9 i andra lagutskottets utlåtande. »Att frångå behovsprincipen skulle betyda ett uppenbart avsteg från statsmakernas så sent som 1931 intagna ståndpunkt i denna fråga. Redan av denna anledning kunde styrelsen för sin del icke förorda, att ett sådant steg toges. Men därtill komme rent sakliga betänkligheter. Ett frångående av understödssynpunkten, där behov och yttre förhållanden vore utslagsgivande, och ett hävdande av ett generellt premiesystem enligt kommissionens principer vore knappast ägnat att skänka ökad respekt för moderskapets naturliga höghet och helgd. En ekonomisk premiering av själva barnsörden såsom sådan, vilken enligt naturens ordning torde utlösa en kvinnas mest upphöjda känslor av glädje, tedde sig i styrelsens ögon såsom nära nog neddragande på dessa känslor och instinkter.» Jag anser, att vad social-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

styrelsen här säger, är fullkomligt riktigt, och jag kan icke finna det lämpligt att införa ett premieringssystem på detta område. Det är ju meningen att hjälpa människor, inte att på något sätt premiera dem.

Utskottets ärade ordförande ansåg att den siffra, som jag och min medreservant velat sätta som inkomstgräns, var godtyckligt vald. Ja, det kan ju sägas om vilken siffra som helst. Även herr statsrådets gräns, 3,000 kronor, kan ju sägas vara godtyckligt vald. Då man diskuterade denna sak, var man enig om, att den av högern föreslagna gränsen, 1,000 kronor, var alldeles för låg. Den skulle inte medföra någon hjälp för en hel del människor i högsta dyrortsgrupp, alltså de som bodde i de större städerna. Jag ansåg för min del, att man borde gå något längre och valde därför siffran 2,000. Man kunde lika gärna ha tagit 1,500 eller 2,500, det är svårt att säga vilken som varit den riktiga, men jag är fullt förvissad om, att med den av oss satta gränsen ingen kategori som är i verkligt behov av hjälp blir utestängd. En person med hustru och två barn kan då ha en inkomst av något över 5,200 kronor i högsta dyrortsgrupp och likväl vara berättigad till moderskapspenning. Man kan alltså inte säga, att vi dragit gränsen för lågt, och jag tycker det är en gräns som kan godtagas.

Utskottets ärade ordförande framhöll, att enligt Kungl. Maj:ts förslag endast 8 % skulle bli uteslutna och menade att det inte skulle ha så stor betydelse, om även dessa komme i åtnjutande av moderskapspenningen. Men om man då går ner till gränsen 2,000 kronor, är det tydligt att man vinner något mera, så att det icke blir så stor utgift för staten. Detta är av mycket stor betydelse, när man skall gå in för alla de sociala utgifter, som komma att krävas under de närmaste åren. All klokhet bjuder att man inte går för hastigt fram utan är någorlunda försiktig. Jag är övertygad om, att här komma att uppträda talesmän för befolkningskommissionen, som hävda att den föreslagna åtgärden är fullt berättigad och utveckla andra synpunkter än sådana som varit bestämmande för oss, då vi ansett att icke alla borde få del av detta bidrag. Men tänker man närmare på de föreslagna hjälpåtgärderna, måste man komma till den uppfattningen, att man icke bör beträda en väg, som sedan är svår att komma ifrån.

Jag kommer därför, herr talman, att yrka bifall till den reservation som är avgiven av mig och herr Johanson i Hallagården.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Som kammarens ledamöter behagade finna, ha samtliga utskottets medlemmar på ett undantag när anslutit sig till principen om en förbättring av de hittills gällande bestämmelserna på detta område och tillstyrkt en höjning av moderskapspenningen för såväl de i sjukkassor försäkrade som oförsäkrade. För min del hade jag önskat att detta förslag kunnat läggas så, att all moderskapspenning hade utbetalats genom sjukkassorna, och att en förutsättning för att erhålla moderskapspenning hade varit medlemskap i sjukkassa. År 1931 beträdde vi emellertid i princip den väg som här följts, och då jag varken i form av motion eller reservation framfört någon erinran på denna punkt, kommer jag i denna situation självfallet icke att framställa något yrkande.

Beträffande 3 § i förordningen om moderskapspenning, vilken här särskilt varit föremål för överläggning, ha inom utskottet förhållandena utvecklat sig på sådant sätt, att jag har blivit ensam förespråkare för Kungl. Maj:ts förslag. Somliga av utskottets ledamöter vilja minska möjligheten att få moderskapspenning genom att nedsätta i propositionen angivna 3,000 kronor till lägre belopp. Vissa ledamöter stödjda befolkningskommissionens ursprungliga förslag, som går ut på att moderskapspenning skall utgå till alla barnaföder-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

skor utan någon som helst gradering. Jag måste beträffande denna punkt påpeka, att det här icke kan bli tal om någon försäkring, icke ens socialförsäkring. Det är icke meningen att vederbörande skola erlägga några som helst premier såsom vederlag, och hur man än diskuterar det önskvärda i själva anordningen, blir det ett understöd från det allmännas sida. Men ett understöd från det allmännas sida måste kombineras med vissa behovssynpunkter, och det förefaller mig mindre tillfredsställande, att man skall utbetala detta belopp till varje kvinna som har fött ett barn. Jag tror att man ute bland folket, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss anförde, skulle komma att få mycket svårt att förstå den tankegång, som ligger bakom befolkningskommissionens förslag och reservanternas hemställan, som innebär att beloppet utgår utan någon som helst hänsyn till vederbörandes ekonomiska ställning. Förhållandet är nämligen, enligt mitt sätt att se, att i det ögonblick man går in för detta, blir det inte längre ett understöd för att täcka med barnsörden förenade, ofrånkomliga ökade utgifter, utan i stället en nativitetspremie. Men ett belopp av 75 kronor — eller 110 som är föreslaget för sjuk-kassornas kvinnliga ledamöter — är enligt min åsikt alldeles för lågt för att verka i den riktning som en nativitetspremie avser. Därför måste man fasthålla vid att det är fråga om ett understöd till dem som behöva det, och ur denna synpunkt finner jag Kungl. Maj:ts förslag väl avvägt. Jag anser nämligen icke att man i denna angelägenhet skall göra en lika noggrann och ingående behovsprövning som i andra fall, utan man skall ha en enkel och lätt konstaterad gräns att rätta sig efter och därmed låta saken vara avgjord. Det är detta som Kungl. Maj:t har gjort genom att sätta gränsen till 3,000 kronor beskattningsbart belopp. Men att ge moderskapspenning till kvinnor, vilkas män kanske ha hundratusen eller mera i inkomst, skulle i vårt land betraktas som ganska egendomligt. Det vore bättre att ge ett högre belopp till de behövande än ett lägre belopp, som skall utgå till alla, och det är därför jag har anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag kommer att yrka bifall, när vi komma till denna paragraf.

Jag har vidare, herr talman, beträffande i detta utlåtande föreliggande förslaget till förordning om mödranhjälp avgivit en reservation, som jag här i kortet vill motivera. Denna reservation berör mödranhjälpsnämndens sammansättning. Utskottet har föreslagit att landstinget skall utse två representanter och Kungl. Maj:t en, nämligen ordföranden. Härigenom bilda ju landstingets representanter majoritet i mödranhjälpsnämnden. Jag anser emellertid att den principiella synpunkten bör bevakas, att när dessa nämnder uteslutande skola arbeta med statsbidrag, av staten utsedda representanter böra ha majoritet i nämnden. När vi komma fram till denna paragraf, kommer jag att hemställa om bifall till min reservation. Jag har ansett båda dessa saker — såväl 3 § i förordningen om moderskapspenning som sammansättningen av mödranhjälpsnämnderna — vara ur principiell synpunkt så viktiga, att de böra läggas på det sätt som jag här har antytt, och jag ber att få hemställa om bifall till dessa båda förslag.

Herr Myrdal: Herr talman! Det har framhållits av samtliga tidigare talare, att fastän den fråga vi nu diskuterar är stor, ingen större meningsskiljaktighet råder. Den viktigaste meningsskiljaktigheten avser spörsmålet om det skall vara behovsprövning eller icke, och, i förra fallet, hur behovsprövningen skall genomföras. För den som i likhet med mig i anspråkslös mån varit med om att förbereda denna reform är det mycket glädjande, att en så stor enighet råder i huvudfrågan. Men det är icke annat än naturligt, att diskussion upp-

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

står i fråga om behovsprövningen, eftersom detta spørsmål är av principiell, om också inte så stor, betydelse.

Utskottets ärade ordförande herr Sigfrid Hansson har redan i debattens början lagt upp skälen för den uppfattning som även jag har anslutit mig till, nämligen att moderskapspenning bör utgå utan varje behovsprövning. Jag hade inte tänkt att här yttra mig, men jag skall i anledning av några uttalanden som ha fälltts ta mig friheten att ingå på polemik.

Jag vill då först vända mig mot min ärade vän herr Hagman, som ju är den ende här i kammaren som står för utskottets förslag, vilket sammanfaller med Kungl. Maj:ts, eftersom övriga partiets representanter gå på andra linjer, och de tre återstående socialdemokraterna i utskottet följt den linje som företrädes av herr Sigfrid Hansson. Herr Hagman började med att framhålla, att han icke kunde betrakta moderskapspenningen som en socialförsäkring. Jag förstår mycket väl att han tog upp den saken, eftersom vår inställning i sista hand är den, att vi i moderskapspenningen vilja se en bland alla de åtgärder, som tillsammans skola åstadkomma en omfördelning på visst sätt mellan familjer av olika storlek och mellan inkomsttagare med olika inkomster. Den enda principiella skillnad jag för min del ser mellan en sådan här åtgärd och en obligatorisk socialförsäkring är, att den senare betalas genom en skatt som mer än vår allmänna beskattning drabbar de fattigare samhällsklasserna, medan ju en åtgärd som den här föreslagna finansieras på den allmänna budgeten och därigenom mera kommer att betalas av de i inkomsthänseende bättre ställda samhällsgrupperna. Detta är den enda reala skillnad jag kan se. Om det nu här vore fråga om en utvidgad obligatorisk socialförsäkring, skulle vi finna det ganska naturligt, att moderskapspenningen utginge till alla. Det förefaller mig då besynnerligt, att den omständigheten att de högre inkomstskikten enligt föreliggande plan skulle få betala mera, skulle leda till att just de ställdes utanför moderskapspenningen.

Jag förstår på sätt och vis herr Wistrands och de övriga högermännens inställning till denna fråga. Herr Wistrand argumenterade mot utskottsförslaget och för sin ståndpunkt huvudsakligen genom att hänvisa till behovet av en begränsning av utgifterna för den allmänna socialpolitiken. Jag förstår även att man, om man av detta skäl går på understödslinjen, måste ledas ganska långt ner vid gränssättningen. Emellertid vill jag inom parentes påpeka för herr Wistrand, att högerns förslag dock innebär, att en statshjälp på 75 kronor skall lämnas utan inkomstprövning, nämligen i de fall då kvinnan är sjukförsäkrad. Om jag inte minns fel, framgår det mycket tydligt av den högermotion, som legat till grund för högerns reservation, att man ansett det onskvärt, att en så stor del som möjligt av befolkningen skall komma att tillhöra sjukkassor. Ifall detta högerns ideal skulle uppfyllas, komme det, mina herrar, icke att bli någon skillnad i fråga om statsverkets kostnader mellan högerns ståndpunkt och den ståndpunkt som jag och andra här företräda.

Nu är det ju så, att den stora reform, som vi nu genomföra, har sin huvudsakliga betydelse däri, att beloppen höjas till bättre överensstämmelse med de faktiska kostnaderna och att de kvinnor, som inte äro sjukförsäkrade, jämställas med de sjukförsäkrade, i vad ankommer på statens bidrag. Det framstår då för mig såsom en naturlig konsekvens av den tanke, som bär upp hela reformen, att man inte skall göra ett undantag just för de högre inkomstlagren bland mödrarna, som äro sjukförsäkrade.

För de olika förslagen om en viss behovsprövning — framställda av Kungl. Maj:t, utskottet, bondeförbundsrepresentanterna och högern — har det vidare anförts ett psykologiskt skäl, nämligen att folk ute i bygderna skulle finna det underligt, om 75 kronor skulle komma på en postanvisning, bara därför

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

att en kvinna har fått ett barn. Jag vill då först erinra om en sak, som redan herr Hansson har påpekat, nämligen att moderskapspenningen inte kommer på posten, utan att man begär den. Det förutsättes alltså en ansökan, och man kan taga för givet, att i många fall, när det är fråga om folk i en mycket trygg ekonomisk ställning, kommer en sådan ansökan inte att inges.

Vidare vill jag påpeka, att det också finns en annan psykologisk synpunkt, som för oss är av större betydelse. Den omständigheten, att moderskapspenning utgår åt alla utan behovsprövning höjer dock det personliga värdet av denna förmån, tar bort understödskaraktären. Och, herr talman, om det finns någonting, som man varit ganska ense om i diskussionen om våra befolkningspolitiska och familjesociala problem, så är det detta, att man i så hög grad som möjligt från barnavårds- och familjepolitiken bör borttaga karaktären av understöd, bör borttaga allt, som ger ett lägre personligt värde åt den insats, som samhället gör.

Vad det är fråga om är ju, som jag redan sagt, att få till stånd en jämnare fördelning mellan familjer med olika försörjningsbördor, en sak som är av betydelse ganska högt upp i samhällsklasserna. Betydelsen är kanske inte minst i medelklassen. Eftersom ingen gradering efter barnantalet sker, måste varje inkomstgräns komma att verka i viss mån godtycklig. Jag vill bara exemplifikationsvis påpeka, att den, som har 3,000 kronor i beskattningsbar inkomst men lever i en stor stad och till äventyrs har stora studieskulder eller andra skulder, befinner sig i ett annat läge än en person med motsvarande inkomster, som inte har dessa skulder och bor någon annanstans.

Det har ifrågasatts av flera talare och framför allt av herr Heiding, att om moderskapspenning utginge till alla mödrar, skulle detta vara ägnat att — som det står i den reservation, han har talat för — »leda tanken på att moderskapet i huvudsak är en uppoffring gentemot samhället, för vilken vederlag gives». Därmed skulle man »delvis fördunkla de känslor av högre lyftning, som moderskapet normalt innebär». Jag vill gärna säga till herr Heiding, att det inte finns många här i kammaren, som i så hög grad som jag ha förståelse för moderskapets höghet, men jag kan inte följa honom och de myndigheter, som tidigare ha givit uttryck åt en liknande uppfattning, när de tro, att utgåendet av en moderskapspenning skulle kunna ha denna effekt på moderns inställning till sitt barn. Tvärtom måste jag föreställa mig, att det på en normal kvinna snarast måste verka på motsatt sätt, när hon ser, hur man av familjesociala skäl och med hänsyn till den olika levnadsstandarden i familjer med olika barnantal, med hänsyn till den börda och den uppoffring, som faktiskt barnafödandet innebär, ger henne denna moderskapspenning, om hon vill kräva den.

Överhuvud taget tror jag, att man gör för oss gemensamma ideal en stor otjänst, när man talar om nativitetspremier. Jag skulle gärna som avslutning vilja peka på att det består en väsentlig skillnad mellan den familjesociala och befolkningspolitiska inställningen i sådana länder som Italien och Tyskland å ena sidan och å andra sidan sådana grundfasta demokratier som Frankrike och Förenta staterna. Trots allt vad som har stått i tidningarna är det i själva verket så, att den mest intensiva och framgångsrika befolkningspolitiken har drivits i länder som Frankrike och Amerika, men där har man inte varit inställd på att premiera nativiteten, att stegra fruktsamheten, utan man har varit inställd på att taga bort olika av de hinder, psykologiska och där bakom liggande ekonomiska och sociala, som stått i vägen för ett normalt barnafödande i familjerna. Jag tror, att här i landet finns det inte någon grundval alls för en familjepolitik efter de nationalsocialistiska och

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

fascistiska mönstren. Där är man för övrigt inställd på folkökning. Där-
emot torde det finnas en ganska stark grundval för allmänna åtgärder i syfte
att borttaga de hinder i de enskilda familjerna, som stå i vägen för en normal
fruktsamhet. Det är möjligt, att man kan säga, att detta i sista hand dock
är nativitetspremier. Men jag tror, att det finns en ganska väsentlig skillnad
i hela åskådningssättet, som det är viktigt att upprätthålla. Och jag menar,
att man gör orätt mot ideal, som äro gemensamma för oss alla, om man i fråga
om en sådan åtgärd som denna talar om nativitetspremier. Ty märk väl,
mina herrar, även om ni ha en behovsprövning, så skulle ni från edra ut-
gångspunkter här lika väl kunna tala om en nativitetspremiering, låt vara
att det då är en sådan för en begränsad del av folket, för de mer eller mindre
fattiga.

Emellertid skulle jag inte på denna punkt så pass hårt hålla på att här inte
skall vara någon behovsprövning, såvida det inte vore uppenbart, att i detta
fall finansiella skäl inte föreligga, medan tvärtom viktiga praktiska skäl
tala för att taga bort behovsprövningen. I princip menar jag, liksom väl
de flesta mena, att en behovsprövning skola vi bara ha, när vi behöva den,
och att en behovsprövning i och för sig inte är ett önskemål. Jag gör här en
jämförelse mellan det reservationsförslag, som jag här talar för, och utskot-
tets och regeringens förslag om en inkomstgräns vid 3,000 kronor. Det är
nämligen uppenbart, att har man en inkomstgräns, som ligger så högt, så
undgår man å ena sidan icke att ställa utanför vissa, som man skulle vilja
ha inom gränsen, men å andra sidan utesluter man ju dock bara 8 procent
av de barnafödande kvinnorna. Därigenom blir den finansiella betydel-
sen av denna begränsning ringa. Den blir ännu mindre, om man tar hänsyn
till att det är uteslutande på grund av att man inkonsekvent och principiöst
vidmakthållit behovsprövningen — låt vara vid denna höga gräns — som
man är tvungen att ha en prövning av inkomsten i de instanser, som skola
bevilja moderskapspenningen, och som man är tvungen att ha de bestämmel-
ser, på grund varav moderskapspenning skall kunna utgå för vissa personer
över inkomstgränsen, respektive icke utgå för vissa andra personer under
gränsen. Det är alldeles uppenbart, att ett slopande av denna inkomstprö-
vningensgräns, som inte har någon stor praktisk finansiell betydelse i och för
sig, skulle minska kostnaderna och besväret och göra hela verksamheten myc-
ket enklare.

Av både principiella och inte minst dessa praktiska skäl måste jag därför,
herr talman, yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. till utskottets
betänkande fogade reservationen. Men jag gör det inte utan att framhålla,
att naturligtvis innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag praktiskt taget
nästan detsamma, utom att man då för skenets skull bibehållit en slags be-
hovsprövning. Även om utskottets förslag skulle godtagas, kommer jag att
anse, att en stor reform har blivit genomförd i väsentlig överensstämmelse med
vad jag anser vara riktigt.

Häri instämde herr *Larsson, Sam.*

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! Sedan, som jag förmodar, de mera
vägande vittnesmålen i denna debatt nu ha blivit avlagda, har jag dristat mig
begära ordet för att anföra några synpunkter i anslutning till den av mig av-
givna reservationen. Jag skall därvid inte försöka följa den föregående tala-
ren i hans graciösa tankelekar, där synpunkterna och syftemålen blandade sig
om varandra i den behagligaste och brokigaste omväxling. Jag skall bara till
herr Myrdals inlägg foga den reflexionen, att om man, såsom han gör, fattar

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

denna reform såsom ett led i en pågående och förestående omläggning av inkomstfördelningen i samhället, så tvingas jag för min del att beteckna det hela som ett fullkomligt fuskverk. Skall man verkligen gripa sig an med sådana ting, då får man väl ändå rimligtvis taga till ett anslag av något större dimensioner än det här är fråga om. En eller annan miljon kan dock inte spela någon större roll i fråga om inkomstfördelningen i detta land! —

Såsom framgår av handlingarna i ärendet, har jag icke kunnat ansluta mig till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Anledningen härtill är inte den, att detta förslag otvivelaktigt i vissa delar innebär ett avsteg från hittills följda principer inom vår socialpolitik. Jag finner det mycket naturligt och understundom också mycket önskvärt, att man gör dylika avsteg ifrån gamla grundsatser. Anledningen är helt enkelt den, att jag finner detta förslag innebära ett hot mot och en fara för den vidare utvecklingen av det sociala försäkrings-system, som vi här i landet under de senaste tjugu åren ha varit i färd med att bygga upp.

I sitt utomordentligt läsvärda griftetal över den saligen avsmnade socialiseringsnämnden yttrar herr Rickard Sandler — eller kanske jag bör säga herr ministern för utrikes ärendena — bland annat, att *människorna försörja varandra bäst, när de försörja sig själva så gott de kunna*. Denna förbehållslösa bekännelse till självförsörjningens och självhjälpens princip är visserligen avlagd av en rättrogen socialdemokrat, men är inte desto mindre uttryck för en klart liberal tankegång. Det är ju efter denna regel, att människorna hjälpa varandra bäst genom att hjälpa sig själva så gott de kunna, som vi ha ordnat med det sociala försäkringsväsendet här i landet. Resultaten av detta uppbyggnadsarbete ha kanske inte i allo svarat emot förväntningarna, men ett mycket stort verk har dock blivit uträttat, och jag tror, att de resultat, som skulle kunna nås i framtiden, skulle bli ännu större än de, som hittills ha uppnåtts, om man följdriktigt och målmedvetet inriktade sig på en rationell utbyggnad av detta försäkringsväsende.

Det är framför allt, såvitt jag förstår, två uppgifter, som i detta hänseende ha en alldeles särskild aktualitet. Den ena är sjukförsäkringens och den andra arbetslöshetsförsäkringens utsträckning till att omfatta allt vidare medborgargrupper, så att omsider båda med skäl skulle kunna betecknas som allmänna försäkringar. Om fördelen att på detta sätt i största möjliga utsträckning organisera hjälpverksamheten i försäkringens form har, såvitt jag vet, hittills icke rått någon som helst meningsskiljaktighet. Fördelarna härav äro många och uppenbara. Man har fattat det som någonting naturligt och riktigt, att människorna först och främst skola hjälpa sig själva och att samhället skall träda till först när denna hjälp inte räcker till. Riktigheten av denna grundsats framstår endast så mycket klarare, om man ställer den i relation till de gjorda erfarenheterna, av vilka det förefaller mig tydligt framgå, att en väl och ändamålsenligt organiserad inbördes samverkan människorna emellan i själva verket räcker oändligt mycket längre än samhällets bidrag till deras underhåll och försörjning. Inte heller förlorar, såvitt jag förstår, försäkringen någonting av sitt sociala värde av den anledningen, att man här helt och hållet kan avstå ifrån den behovsprövning, som blir ofrånkomlig beträffande de i olika former distribuerade allmosorna, men som aldrig kan förtagas sin förödmjukande och i viss mån nedsättande karaktär för mottagarna. Ett understöd kan ju heller aldrig, hur man än konstruerar lagstiftningen, få samma karaktär av välfångnen moralisk rätt, som dessa förmåner få, för vilka vederlaget har blivit presterat på förhand i form av undan för undan erlagda försäkringspremier.

Nu förhåller det sig ju så, att man 1931 gjorde ett stort och allvarligt försök

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

att organisera moderskapsskyddet efter de riktlinjer, som jag har angivit här. Man byggde då ut sjukförsäkringen med en moderskapsförsäkring, som man hoppades så småningom skulle bli effektiv och som avsåg att säkerställa barnaföderna emot de kostnader, som följa med en barnsbörd. Gifta kvinnor fingo då liksom ogifta kvinnor utan eget förvärvsarbete rätt att bli medlemmar i en sjukkassa uteslutande i avsikt att få sjukvårdsersättning och moderskapshjälp. Denna försäkring gjordes utomordentligt billig och följaktligen också utomordentligt lättillgänglig. Hela premiekostnaden går upp till summa 4 kronor 20 öre per år, d. v. s. 35 öre i månaden. Det kan ju inte förnekas, att denna hjälpform faktiskt är tillgänglig för det ojämförligt stora flertalet av barnaföderna här i landet. Samtidigt stadgades i sjukkaseförordningen, att kvinnliga medlemmar i erkänd sjukkassa städse skulle åtnjuta moderskapshjälp vid barnsbörd. Såsom en komplettering av dessa bestämmelser infördes så det nuvarande moderskapsunderstödet å 30 kronor, som utgår helt av statsmedel till försäkrade kvinnor.

Det kännetecknande för denna reform förefaller mig vara just att man har försökt att lägga huvudvikten vid försäkringslinjen. Understöden ha kommit som ett komplement, och man får väl förutsätta, att de äro en faktor, som man hoppades skulle bli av mer eller mindre provisorisk karaktär och som skulle kunna avvecklas i den mån försäkringen bragtes att omfatta allt större grupper av kvinnor.

Nu trädde detta system faktiskt inte i kraft i någon större utsträckning förrän år 1934. Redan 1935 var man i färd med att lägga till rätta förutsättningarna för en ny reform. Man kunde vid det laget faktiskt icke med någon som helst säkerhet överblicka verkningarna av 1931 års reform. Går man till de siffror, som nu äro tillgängliga, så visar det sig ju, att man har kommit inte så litet stycke på vägen. Man har kunnat bringa det därhän, att i vissa distrikt ända upp till 83 procent av barnaföderna åtnjuta antingen moderskapshjälp eller moderskapsunderstöd, och man har kommit därhän, att åtminstone 14 procent av barnaföderna numera äro försäkrade. Det är kanske ett blygsamt tal, men jag ber att få erinra om att de år, som ha gått, ha varit utomordentligt ogynnsamma för de syftsmål, som det här är fråga om. Sjukkasorna ha varit tyngda av alla omorganisationens vedermödor, och över hela landet har legat ett ekonomiskt betryck, som uppenbarligen har varit en starkt hämmande faktor, när det gällt akquisitionsverksamheten vid sjukkasorna. Inte desto mindre kom det ett förslag från befolkningskommissionen, som, om det hade genomförts oförändrat, säkerligen skulle ha lett till ett förintande av hela försäkringstanken vad beträffar moderskapsskyddet. Kungl. Maj:ts förslag går inte så långt, men jag har ändå inte kunnat komma ifrån, att det i mycket stor utsträckning kommer att stå i vägen för den fortsatta utvecklingen av den hjälpform, som jag ser såsom den naturliga och riktiga.

Detta är, herr talman, anledningen till att jag har antecknat mig såsom reservant. Jag har inte kunnat övertyga mig om riktigheten i att slunga tanken ifrån 1931 över bord, och jag har inte kunnat övertyga mig om att det är nödvändigt att på detta sätt ytterligare desorganisera en redan svårt desorganiserad social hjälpverksamhet. Att här föreligger ett behov, som kan och bör avhjälpas, är jag den förste att erkänna, men jag kan inte se, att man håndlar rätt och riktigt, när man försöker avhjälpa detta behov genom att ytterligare utvidga understödsverksamheten i allmosans mindervärdiga former.

Utan att yrka bifall till min reservation, herr talman, vilket jag anser vara fullkomligt lönlöst, har jag med dessa ord velat klarlägga min ställning till det föreliggande spørsmålet.

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Herr **Ekströmer**: Herr talman! Herr ordföranden i andra lagutskottet sade nyss — jag tror orden föllo sig så — att högern skulle sakna intresse och förståelse för den moderna socialpolitiken. Det där var väl ett sådant där uttryck, som slapp ur munnen litet av gammal vana, kan jag förstå, ty man behöver väl ändå inte sakna intresse och förståelse för en sak, därför att man vill utforma den på ett något annat sätt än som till äventyrs majoriteten önskar.

Ju mer jag har hört denna debatt i dag, dess mer övertygad har jag blivit om att den väg som vi högerreservanter anvisa, är en sund och såvitt man kan förstå riktig väg. Vi vilja hjälpa dem, som *verkligen* behöva hjälp. Det är riktigt, som herr statsrådet nämnde, att man kanske skulle ha gått in för en individuell behovsprövning, men jag förmodar, att en sådan skulle vara alldeles för besvärlig att genomföra praktiskt. Därför ha vi stannat för ett skattepliktigt belopp på 1,000 kronor. Vi ha satt det så pass högt, att man kan vara tämligen säker på att de, som verkligen så att säga befinna sig på livets skuggsida, också få den hjälp, som vi vilja ge dem.

Vi förbise ingalunda, att det finns människor även i högre inkomstgrupper, som kanske kunna ha det mycket besvärligt de också och för vilka ett väntat barn kan betyda oro och ekonomiska bekymmer. Men till dem säga vi: det *finnes sjukkassor*, där man för det ringa belopp, som herr Petersson nämnde, 4 kronor 20 öre om året eller 35 öre i månaden, kan få försäkra sig till erhållande av en moderskapspenning och denna till och med större än den normala moderskapspenningen: den kommer ju nämligen upp till 110 kronor. Jag tycker verkligen att denna ståndpunkt icke kan anses på något sätt hjärtlös. För sådana familjer, som verkligen icke äro alldeles utblottade, tycker jag också, att det skulle vara angenämare att lämna en om ock aldrig så liten motprestation än att taga emot ett rent understöd. Och likaså tycker jag man nästan kan begära, att dessa bättre situerade skola ha en sådan förtänksamhet, att de t. ex. vid äktenskaps ingående verkligen taga en sådan försäkring. De få ju, även de, sin moderskapspenning, och detta tycker jag — inte annat än jag kan förstå — överensstämmer fullkomligt med vad herr utskottsordföranden pläderar för i sin reservation, ty denna linje är väl om något en tillämpning av den allmänna sociala försäkringsprincip, som han anser önskvärd.

En sak, som också har gjort, att åtminstone jag gärna har velat så att säga gynna denna princip, det är tanken på sjukkassorna. Så vitt jag kan förstå, äro sjukkassorna en av de allra bästa anordningar för social hjälp, som vi ha här i landet, varför de också på bästa sätt böra gynnas. Med vårt förslag får ju ett stort antal av kvinnorna här i landet ett verkligt intresse av att gå in som medlemmar i sådana sjukkassor, och jag tror, att sjukkassorna själva skulle se detta med mycket stor tillfredsställelse, ty ett ökat medlemskap skulle givetvis för dem betyda ökad stabilitet och bättre möjligheter att fylla sitt ändamål. Däremot bortfaller, enligt såväl regeringsförslaget som också herr Hanssons reservation, åtminstone den anledning till medlemskap i sjukkassorna som finnes genom att man vill försäkra sig just för moderskap.

Kort sagt: jag kan inte finna annat än att vår linje är fullt ut lika socialt välvillig som någon annan linje och jag tycker också, att den är ekonomiskt betydligt sundare. Därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Wistrand m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Sundvik**: Herr talman! Jag kan inte hjälpa, att jag för min del har samma syn på denna sak, som herr Petersson nyss framförde. Jag kan inte

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

komma ifrån, att jag har den uppfattningen, att då den erkända sjukkas-
verksamheten inte har varit i tillämpning mer än nätt och jämt två år, så
kommer den att lida på den utökning, som här föreslås. Rekryteringen av
kvinnor inom sjukkasserörelsen har ju varit synnerligen stor under de gångna
två åren, och det föreligger enligt min uppfattning fara för att den komme
att hämmas, om de utökningar, som här föreslås, komma till stånd.

Jag skall dessutom be att få framhålla, att socialministern säkerligen har
alldeles rätt tolkat de psykologiska verkningar, som det skulle få, om man
accepterade reservationen, som föreslår, att ingen behovsprövning skall äga
rum. Utskottets ordförande framhöll ju här, att den av herr Heiding fram-
förda reservationen skulle vara tillkommen så där på en höft. För min del
skall jag be att få säga, att jag har inte den uppfattningen. Jag har gjort
mig underrättad om vad t. ex. en yrkesarbetare inom metallindustrien har för
inkomst här i Stockholm. Om det för honom i regel komme att röra sig om
en inkomst på 4,000 kronor om året, med ett beskattningsbart belopp av 2,000
kronor, så skulle en familjeförsörjare med ett barn här i Stockholm kunna ha
en inkomst upp till i det närmaste 5,000 kronor och ändå erhålla de här 75
kronorna. Jag anser för min del, att ett beskattningsbart belopp på 2,000 kro-
nor alltså är en ganska väl avvägd gräns.

Det har ju framhållits här av herr Myrdal, att det inte sker någon behovs-
prövning inom sjukkassorna för att man skall komma i åtnjutande av det be-
lopp, som utgår från dem, men det är ju en alldeles självklar sak. Sjukkas-
sorna ha ju, ända sedan 1910 års sjukkasselag kom till, lämnat moderskaps-
penning, ehuru visserligen när 1931 års sjukkasselag tillkom, statsbidraget
till moderskapspenningen fördubblades liksom sjukdagsbidraget fördubblades,
och jag tycker, att det är en given följd, att så skall bli förhållandet. Nu får
man ju dessutom lov att säga, att det skulle vara önskligt, att de, som ha en
inkomst på 5,000 kronor — och man skulle också kunna fordra det — ansluta
sig till en sjukkassa för att komma i tillfälle att erhålla den försäkring där-
ifrån, som de då ha rätt till, och det har framhållits, att det inte kostar mer
än 40 öre i månaden, så att det bör inte vara någon ekonomisk uppoffring för
dem att tillhöra en sjukkassa och till denna erlægga denna avgift. Man får
ju också dessutom taga i betraktande, att en kvinna eller en familj kan kom-
ma i andra omständigheter, som göra, att de bli beroende av den ersättning de
kunna få från sjukkassan. Utom det här beloppet på 75 kronor är det ju 300
kronor, som de ha rätt att få i mödranhjälp. Men det kan som sagt inträffa
omständigheter, som göra, att de bli i stort behov av att tillhöra en sjukkassa.
Jag håller därför före, att detta är en linje, som man bör försöka att sträva
efter, och komma vi därhän, att vi få en obligatorisk sjukförsäkring, liksom
det finnes i vårt södra grannland Danmark, så komma vi inte att behöva gå
den understödslinje, som vi nu måste gå för att tillgodose de här behoven.
Får man en obligatorisk sjukförsäkring, som alltså alla måste tillhöra, så
bli också alla mödrar berättigade till ersättning vid detta tillfälle. Jag skall
därför, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Heiding framförda
reservationen.

Herr Wistrand: Herr Myrdal anförde, att därest det nu bleve en allmän
sjukförsäkring för moderskapshjälp, så skulle utgifterna för det allmänna bli
desamma som med regeringens förslag. Det är naturligtvis alldeles riktigt,
men vilken oerhörd skillnad är det icke ur social synpunkt, när man i ena fal-
let kräver en motprestation och i det andra icke? Det har oerhört stora conse-
kvenser och stor betydelse både ur social och ur finansiell synpunkt, om man

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)
ser frågan på vidare sikt. Nu tyckte jag mig av herr Myrdals anförande kunna utläsa, att rent principiellt vore den nya socialpolitiska inställningen den, att kostnaderna för barn och för familj undan skulle mer eller mindre överflyttas å samhället. Man skulle inte tala om understöd i detta fall. Den hjälp, som samhället gäve, skulle icke givas på ett sådant sätt, att den innebure ett understöd och vore graderad efter behovet. Jag vill ju säga, att i den mån man omfattar denna uppfattning, trampar man sig redan vid denna riksdag mycket hårt på tårna. Vi ha ju redan en proposition om barnbidrag, som icke skola utgå till andra än dem, som på grund av sin ekonomiska ställning kunna presumeras behöva dem, och det är alldeles naturligt, att man av statsfinansiella skäl måste gå den vägen. I dessa fall visar det sig just som ett skolexempel hur falskt herr Myrdals resonemang är. Man kan inte gå den vägen, där man kommer ut på de större vidderna, utan då måste man begränsa hjälpåtgärdernas omfattning efter det förefintliga behovet. Samhället kan icke bära upp en socialpolitik, som träffar andra än de behövande. Man kan naturligtvis göra det på ett så litet område som just i fråga om moderskapspenningen, men man torde ha svårt att driva upp något rationellt motiv för att just taga ut moderskapspenningen och där ensamt tillämpa denna princip.

Med hänsyn till att man måste vårda de principer, som böra läggas till grund för varje socialpolitik, om den i längden skall kunna bedrivas, vidhåller jag den reservation, som vi ha gjort från högerhåll.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Jag uttalar min största tillfredsställelse över att den föreliggande frågan vunnit en sådan anslutning inom riksdagen, att den i varje fall kommer att lösas efter någon av de linjer, som innefattas i utskottsutlåtandet.

Frågans senare del om den särskilda s. k. mödrahjälpen, som skall utgå efter behovsprövning till mödrar i nödställd belägenhet, synes icke ha föranlett några meningsskiljaktigheter, och denna mycket viktiga del av förslaget förefaller alltså att kunna genomföras under allmän anslutning.

Vad angår förslaget förra del, om den s. k. moderskapspenningen, så synes icke heller här något större motstånd resas mot själva principen, fränsett de betänkligheter, som en ärad talare på Göteborgsbanken anförde, och som hänförde sig till en oro för att anordningen skulle komma att försvåra den fortsatta utvecklingen av en viss gren av vår socialförsäkring. Jag vill icke bestrida, att denne ärade talares synpunkter kunna innehålla åtskilligt tänkvärt, men jag vill framhålla, att när det gäller att genom lämpliga medel understödja de familjer, som på grund av barns tillkomst bringas i ökade ekonomiska svårigheter, nya vägar — som också den ärade talaren höll före — naturligen någon gång måste sökas, och jag tror icke, att detta förslag om moderskapspenning, som här är framlagt, behöver innebära något mera allvarligt hot mot den svenska socialförsäkringens stora och av alla högt uppskattade byggnad. Det har ju icke heller, såvitt jag har förstått, rests alltför starka invändningar mot en lösning av frågan efter de huvudlinjer, som nu föreligga.

Den punkt, kring vilken meningarna i dag bryta sig, gäller huruvida denna s. k. moderskapspenning skall mer eller mindre utgå efter behovsprövning, d. v. s. till mödrar, där familjens överhuvud har en beskattningsbar inkomst under viss gräns, eller om den skall utgå generellt till alla barnaföderskor. Jag tog här fasta på ett ord i början av socialministerns anförande, där han sade, att nationellt sett ligger det någonting tilltalande i befolkningskommissionens förslag. Det är just detta: »nationellt sett». Där i ligger det en sund och riktig idé, tanken att icke göra detta statsbidrag till en barnafödande moder till ett led i klass- och understödspolitik, sådan den har varit dominerande i svenskt

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

samhällsliv och svensk socialpolitik under en följd av årtionden. En ny tidsålder bryter fram icke bara på socialpolitikens område utan även inom samhällslivet och samhällspolitiken överhuvud taget, där det gäller att komma bort från den gamla klasspolitiken i ordets skiftande betydelse och samlad nationen i gemensam känsla av samhörighet i sina plikter mot framtiden, och det är denna linje i den nutida socialpolitiken, som slår igenom i det ena främmande landet efter det andra. Jag skulle kunna här uppräknat åtminstone åtskilliga anglosachsiska stater. Det är helt naturligt, att när nu ett förslag framkommit, som lagts efter dessa enligt min uppfattning mera vidsynta linjer än dem som den svenska socialpolitiken, byggd på klassamhällets grund, hittills har brukat följa, ett avsevärt motstånd, ett mycket kompakt motstånd skall uppstå mot ett sådant på den nationella samhörighetens idé fotat förslag, allt ifrån de ärade representanterna för den gamla konservatismen, som vill trycka ner dessa hjälpåtgärder ännu mera till karaktären av understöd och allmosa åt de fattigaste, och vidare uppåt i olika gradationer till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, som — med erkännande av befolkningskommissionens betänkandes riktiga principer — av ett slags opportunistiska skäl har gått ifrån dem och fastställt en viss gräns. Herr statsrådet har ännu icke lyckats lösgöra sig helt och fullt från den gamla socialpolitikens enligt min uppfattning alltmera överlevade ståndpunkter i förevarande fall. Herr statsrådet deklarerar som sin huvudinvändning mot befolkningskommissionens förslag, att man skulle kunna befara en reaktion här i landet, som med framgång skulle komma att uppgåter ej bara mot de socialpolitiska reformer, som komma att genomföras, utan även mot dem, som redan ha åstadkommit. Jag trodde, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet — som sitter som en av spetsarna i riksdagens största och mäktigaste parti, som har makten att genomföra i riksdagens andra kammare vilka lagförslag som helst och nära på även i riksdagens första kammare — skulle låta dessa räddhågade hänsyn till en framflytande reaktion falla platt till marken och i stället resolut och målmedvetet gå in för den nya socialpolitikens riktlinjer. Man frågar: vad betyder det för en kvinna i bättre ekonomiska omständigheter att få dessa 75 kronor? Sannolikt i regel icke mycket, det medgives gärna, men hela åtgärdens karaktär av en samhällsaktion till förmån för de barnafödande mödrarna framträder ju mycket mera öppet och tydligt för alla. Det är en vänlig inställning från statsmakternas sida, det är ett uppskattande av moderskapet, som bättre träder fram om man ger åtgärden en allmän karaktär. Men i och med att man sätter inkomstgränser, sådana som de föreslagna, så gör man moderskapspenningen till ett led i den gamla klassbetonade socialpolitiken och understödspolitik.

Jag bekymrar mig likväl icke alltför mycket om beslutet nu kommer att gå i den riktning, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i den föreliggande specialfrågan har förordat. Det blir ju i alla fall en mycket betydande och den alldeles övervägande delen av Sveriges barnafödorskor, som komma att få del av den föreslagna reformen. Men jag vill ha anfört dessa allmänna synpunkter, icke minst med tanke på kommande stora socialpolitiska spörsmål, och jag vill — utan att följa några utländska förebilder, som icke passa för vårt land — likväl säga, att om man för en socialpolitik på olika områden, som icke drar hela nationens massa med sig, som icke även de i god mening konservativa delarna av nationen vilja vara med om att bära upp, då har man nog icke riktigt aktat på tidens tecken. Det finnes inom den svenska konservatismen — trots den reservation, som här föreligger och andra gamla synpunkter — mycken känslighet för vad samhörigheten inom en nation betyder och för vikten av att samla folket kring de reformer, som genomföras. Det

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

kan vara av en viss betydelse i framtiden att taga vara på alla samhällsklassers medverkan vid den reformpolitik, som vi behöva föra och som vi måste föra. Jag tror, att det skall komma en dag, då man här i landet har kommit bort från de gamla klasspolitiska idéerna och ser frågor som dessa i ett större nationellt sammanhang.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Västberg*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. beträffande förevarande förordningsförslag vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Sigfrid*, och herr *Wohlin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 38 punkten A tillstyrkta förslaget till förordning om moderskapspenning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som förordats i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. beträffande nämnda förordningsförslag vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Sigfrid*, och herr *Wohlin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 47.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Herr **Wistrand**: Under åberopande av vad jag förut i debatten anført skall jag ber att få yrka bifall till den herrar Ekströmer och Skoglund samt fröken Andersson och mig avgivna reservationen.

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Herr **Hagman**: Jag ber att med åberopande av den motivering, som jag förut har anfört, få hemställa om bifall till utskottets förslag, som är i huvudsak lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Heiding**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är avlämnad av mig och herr Johanson i Hallagården.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o), av herr *Heiding*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse av första stycket, som förordats i den av honom och herr Johanson i Hallagården beträffande nu ifrågavarande förordningsförslag vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Wistrand*, att kammaren skulle godkänna det förslag till ändrad lydelse av paragrafen, som förordats i den av honom m. fl. beträffande samma förordningsförslag anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Heiding* och *Wistrand* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förstående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Heidings yrkande.

Herr *Stendahl* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 3 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 38 tillstyrkta förslaget till förordning om moderskapspenning antager bifall till herr Heidings yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Wistrands yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 3 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 38 punkten A tillstyrkta förslaget till förordning om moderskapspenning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som påyrkats av herr Wistrand.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Övriga delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Det under 2 framställda förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Godkändes.

Det under 3 framställda förslaget till förordning om mödrahjälp.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

För behandling av frågor rörande mödrahjälp skall i varje landstingsområde och i varje stad, som icke deltager i landsting, finnas en nämnd (*mödrahjälpsnämnd*), bestående av en ordförande och två ledamöter.

Ordföranden jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. Ledamöterna jämte två suppleanter utses för två år i sänder, *en ledamot jämte suppleant för honom av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltager i landsting, av stadsfullmäktige, samt en ledamot jämte suppleant för honom av styrelsen för barnavårdsförbundet i orten; dock att för Stockholm en ledamot jämte suppleant för honom utses av Kungl. Maj:t samt en ledamot jämte suppleant för honom väljes av stadsfullmäktige för två år i sänder. Underlåter styrelse för barnavårdsförbund att utse ledamot eller suppleant, förordnas sådan av Kungl. Maj:t för två år i sänder.*

Ordföranden jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. Ledamöterna jämte två suppleanter utses för två år i sänder av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltager i landsting, av stadsfullmäktige.

Ordföranden och ledamöterna åtnjuta ersättning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t.

Beträffande nu ifrågavarande förordningsförslag hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Hagman, Norman, Wistrand, Knut Petersson, Ekströmer* och fröken *Andersson*, vilka i fråga om 3 § anfört följande:

»Då de understöd, vilka skola utanordnas av mödrahjälpsnämnderna, komma att helt utgå av statsmedel, bör enligt vår mening majoriteten av nämndens

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

medlemmar förordnas av Kungl. Maj:t. Vi hemställa därför, att 3 § andra stycket måtte erhålla följande lydelse:

Ordföranden jämte suppleant för honom samt en ledamot jämte suppleant för denne förordnas av Kungl. Maj:t. En ledamot jämte en suppleant för honom utses för två år i sänder av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltagar i landsting av stadsfullmäktige.»

Herr Hagman: Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till den formulering av 3 § i förordningen om mödrahjälp, som innefattas i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hansson, Sigfrid: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! För min del måste jag anse, att den av herr Hagman avgivna reservationen åtminstone bättre stämmer med de allmänna principerna för sammansättningen av en sådan nämnd, som det här är fråga om, än utskottsförslaget. Man skall inte glömma, att dessa mödrahjälpsnämnder skola handhava statens medel, skola efterskänka statens fordringar m. m. Under sådana omständigheter måste det åtminstone i princip vara riktigt, att staten utser majoriteten i mödrahjälpsnämnderna, och då den av herr Hagman avgivna reservationen medför det resultatet, får jag erkänna, att jag helst såge ett bifall till denna reservation.

Herr Heiding: Herr talman! Vi ha ansett i utskottet, att det vore lämpligare med den sammansättning av mödrahjälpsnämnderna, som av utskottet är föreslagen, därför att man så mycket som möjligt bör söka få en centralisering till stånd och inte skapa till nya nämnder. Vi ha med vårt förslag förutsatt, att man skulle ordna det så, att mödrahjälpsnämnden hade sina sammanträden på landstingsexpeditionen i vederbörande landstingsområde. Då skulle det hela bli betydligt enklare, än om nämnden skulle få den sammansättning, som Kungl. Maj:t föreslagit, d. v. s. att ordföranden skulle utses av Kungl. Maj:t, en ledamot av landstinget och en av barnavårdsförbundet i respektive län. En sådan nämnd kan inte göra anspråk på att få disponera landstingets lokaler, utan får hyra en särskild lokal för sin verksamhet. Dessutom måste den väl anställa någon tjänsteman, som finns till hands på nämndens expedition. Då landstinget ju i alla fall har en expedition, är det väl lämpligare, att vederbörande få gå dit och tala vid lanstingsdirektören eller landstingskamreraren och att denne får lämna de upplysningar, som kunna vara erforderliga.

Jag tror, att denna utväg blir betydligt enklare än den, som föreslagits från Kungl. Maj:ts sida. Det är i all synnerhet med tanke på att man eljest inte kan få den av oss önskade centraliseringen till stånd, som vi gått in för detta förslag.

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i denna paragraf.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Hagman m. fl. beträffande ifrågavarande förordningsförslag vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Förordningsförslag om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Den, som godkänner 3 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 38 punkten A tillstyrkta förslaget till förordning om mödrahjälp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den ändring, som förordats i den av herr Hagman m. fl. beträffande nämnda förordningsförslag vid utlåtan- det avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Heiding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—40;

Nej—53.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Övriga delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å förordnings- förslagen.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor m. m.; samt

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skogs- härbärgeslag m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. ändrin-
gar i olycks-
fallsförsäk-
ringslagen.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom andra kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 167 av herr *Spångberg* m. fl. och nr 256 av herr *Senander* m. fl.

I motionen II:167 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om skyndsam utredning och förslag till ändring av bestämmel-

Ang. ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

serna i lagen om olycksfall i arbete åsyftade en höjning av sjukhjälp och invaliditetsersättning för lågt avlönade inkomsttagare.

I motionen II: 256 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i nämnda lag, att beräkningsgrunden för ersättning vid olycksfall bleve den genomsnittliga arbetsförtjänsten per arbetsdag under de tre månaderna före olycksdagen samt att, där olycksfall drabbade arbetare, som nyss varit arbetslös, den genomsnittliga arbetsförtjänsten för motsvarande arbete bleve bestämmande vid fastställandet av hans ersättning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av motionerna II: 167 och II: 256, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning rörande en förbättrad lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete, vid vilken utredning de synpunkter, som kommit till uttryck i utskottets motivering, borde tagas under omprövning, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att motionerna II: 167 och II: 256, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr **Sundvik**: Herr talman! Utskottet framhåller i sitt här föreliggande utlåtande, att den nu gällande olycksfallsförsäkringslagen är behäftad med brister, varför den bör bli föremål för en allsidig utredning, därvid uppmärksamhet måste ägnas åt de spörsmål, som utskottet i det föregående berört. Jag skulle dock vilja framhålla, att det utöver vad utskottet här berört finns en hel del andra spörsmål, som man också borde ägna uppmärksamhet åt i samband med denna utredning. Det kan kanske förefalla, som om vad jag här kommer att beröra är en mindre betydelsefull sida av denna stora fråga, men med den erfarenhet, jag har om olycksfallsförsäkringslagen, anser jag ändå, att denna sak har en viss betydelse.

Enligt olycksfallsförsäkringslagen är en arbetsgivare skyldig att anmäla, när ett olycksfall inträffat. Inom den industriella verksamheten är denna organisation genomförd på ett tillfredsställande sätt, men inom den mindre verksamheten är det inte fullt så bra ordnat. Om t. ex. en egnahemsbyggare, en fastighetsägare för sina reparationer eller till och med en jordbrukare anställt arbetskraft, uppstår det i många fall svårigheter för vederbörande, när han skall anmäla ett inträffat olycksfall. Jag vill blott erinra om att det i många fall ställer sig svårt för vederbörande att erhålla en blankett att skriva denna anmälan på. Riksförsäkringsanstalten skall visserligen ha ombud här och var ute i landet, men den har i alla fall inte ombud ens i varje kommun, och det är inte säkert alla gånger, att dessa ombud kunna tillhandahålla blanketter för denna anmälan. När så vederbörande i alla fall har anskaffat en blankett och den skall fyllas i, händer det många gånger, på grund av obekantskap med förhållandena, att blanketten blir ifylld på ett otillfredsställande sätt. När anmälan kommit in till anstalten, måste anstalten därför anmoda sitt ombud på orten att företa en undersökning av fallet. Detta medför, att den skadade kan få vänta på ersättning en à två månader, och vad det kan betyda i en hel del fall, behöver jag väl knappast framhålla. Jag får lov att säga, att sjukkasse- och olycksfallsförsäkringsverksamheten komma i kontakt med varandra allt emellanåt. Det har ju ofta här i kammaren pekats på den oenhetlighet och splittring, som är rådande på de sociala hjälpåtgärdernas område. För min del har jag den uppfattningen, att det just på detta område mellan sjukkasseverksamheten och olycksfallsförsäkringsverksamheten skulle kunna etableras

Ang. ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)
ett fruktbarande samarbete, som i många avseenden skulle vara till nytta för båda parterna. Jag tror för min del, att de erkända sjukkassorna, som äro representerade i så gott som varenda kommun ute i landet — i en del kommuner finns det ju till och med två erkända sjukkassor — skulle bli alldeles utmärkta ombud för riks-försäkringsanstalten.

I förhoppning om att tillsynsmyndigheten för sjukkasseverksamheten liksom även svenska sjukkasseförbundet måtte bli i tillfälle att yttra sig under den nu ifrågasatta utredningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till befrämjande av dövstumundervisningen;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckt motion;

nr 119, i anledning av väckta motioner om anslag till inköp av respiratorer till beredskap vid barnförlammningsepidemier; samt

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändrad löneställning för vissa befattningar vid statens kommunikationsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckt motion om begränsning av arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till rikets allmänna kartverk.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 237 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte dels besluta, att befattningen som överdirektör och chef för rikets allmänna kartverk skulle hänföras till befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid, och förenas med arvode av 17,000 kronor;

dels för rikets allmänna kartverk fastställa i utlåtandet införd personalförteckning;

dels godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för rikets allmänna kartverk, att tillämpas tillvidare från och med budgetåret 1937/1938;

dels till Rikets allmänna kartverk: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 584,900 kronor;

dels till Rikets allmänna kartverk: Expenser och publikationstryck för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 123,900 kronor;

dels till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 317,000 kronor;

dels ock till Rikets allmänna kartverk: Inventarier m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Om det här föreliggande utskottsutlåtandet är intet annat än gott att säga. Jag kommer därför inte heller att göra något yrkande, utan vill endast framhålla vikten av att man vid utförandet av dessa kartläggningsarbeten tager hänsyn till de landsändar, som förut inte ha några ekonomiska kartor. Det får inte bli så, att de delar av landet, som ligga litet mera centralt, komma i förtur och få sina ekonomiska kartor förnyade, innan de landsändar, som inte ha några ekonomiska kartor alls, komma i åtnjutande av förmånen, att äga sådana kartor. Behovet av ekonomiska kartor är nämligen ofta lika stort i mera avsides belägna landsändar som på andra håll, men dessa landsändar ha kommit litet i skymundan. Jag vill därför vid detta tillfälle uttala den förhoppningen, att man vid planläggningen av den ekonomiska kartläggningen beaktar denna synpunkt, så att inte sådana landsändar, som kanske inte ha möjlighet att hålla sig framme och inte ligga så nära centrum, komma i efterhand.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om det kommunala revisionsväsendet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 128, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts framställning angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer jämte en i ämnet väckt motion. *Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer.*

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 19 februari 1937, föreslagit riksdagen att till konstrådet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 9,000 kronor.

I en inom första kammaren av herr *I. Ekströmer* väckt motion (I: 231) hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att det föreslagna konstrådet borde få den ändrade sammansättning, som i motionen angivits.

Utskottet hade i sitt utlåtande nr 87 anfört och hemställt följande:

»Mot vad departementschefen anfört rörande formerna för den konstfrämjande verksamhet, som även enligt utskottets mening bör komma till stånd, har utskottet intet att erinra. Lämpligt synes vara, att denna verksamhet, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, ställes under ledning av ett för ändamålet tillskapat organ, ett konstråd, med i huvudsak de befogenheter, som i statsrådsprotokollet angivits.

Vad sammansättningen av konstrådet beträffar, innebär det ovanberörda, motionsvis framställda förslaget den avvikelser från departementschefens förslag, att antalet i konstrådet ingående representanter för konstnärerna skulle sänkas från fyra till två och i stället i rådet ingå dels nationalmuseichefen som självskriven ledamot, dels ock en av Kungl. Maj:t utsedd lekman med intresse för bildande konst. I anledning härav vill utskottet framhålla önskvärdheten av att både de allmänna och de mer utpräglade konstnärliga intressena få en så vitt möjligt är allsidig och auktoritativ representation i konstrådet. Ur denna synpunkt synes den i statsrådsprotokollet angivna sammansättningen av konstrådet väl avvägd. Någon minskning av antalet företrädare för de utövande

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

konstnärerna är icke tillräddlig. Att uttryckligen tillerkänna nationalmuseichefen ledamotskap synes icke vara erforderligt, då det torde få förutsättas, att Kungl. Maj:t — om så befinnes ändamålsenligt — icke läser underlåta att taga honom i ansåk såsom ledamot av konstrådet.

Mot detaljerna i Kungl. Maj:ts förslag i övrigt och mot kostnadsberäkningarna har utskottet intet att erinra.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Ekströmers ovannämnda motion (I: 231), till Konstrådet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 9,000 kronor.»

I en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade herr *J. B. Johansson* i Fredrikslund m. fl. förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Ekströmers motion (I: 231).

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen, varemot andra kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Utskottet hade i det nu föredragna memorialet, efter redogörelse för vad sålunda förekommit, vidare anfört:

»Kamrarna hava alltså fattat samstämmade beslut i fråga om anslagets be-
lopp, medan åter skiljaktighet föreligger beträffande motiveringen.

Då sammanjämkning av de skiljaktiga besluten icke synes böra ske, får utskottet framhålla, att enligt dess mening riksdagens beslut beträffande motiveringen till det beviljade anslaget så utfallit, att ur utskottets utlåtande skola utgå de där gjorda uttalandena angående konstrådets sammansättning, vilket utskottet velat för riksdagen anmäla.»

Enligt en vid memorialet avgiven reservation hade herrar *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *Hansén*, *Nilsson* i Landeryd, *Domö*, *Magnusson* i Skövde, *Persson* i Falla och *Andersson* i Södergård ansett, att utskottet bort föreslå följande:

»Utskottet har till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som sålunda förefinnes mellan kamrarnas beslut, och har utskottet därvid funnit sig böra hemställa, att kamrarna, med frånträdande av sina förut därutinnan fattade beslut, måtte besluta, att utskottets utlåtande skall erhålla följande lydelse:

»Mot vad — — statsrådsprotokollet angivits.

Vad sammansättningen — — i konstrådet. Ur denna synpunkt synes den i statsrådsprotokollet angivna sammansättningen av konstrådet kunna godtagas med den ändringen, att antalet företrädare för de utövande konstnärerna sänkes från fyra till tre — minst en målare och en skulptör — och att som självskriven ledamot av konstrådet ingår nationalmuseichefen. De tre konstnärrepresentanterna torde böra utses i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i statsrådsprotokollet antytts.

Mot detaljerna — — att erinra.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Ekströmers ovannämnda motion (I: 231), till Konstrådet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 9,000 kronor.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den anmälan, som utskottet här gör, är åtföljd av en reservation av flera av utskottets ledamöter, i vilken de hem-

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

ställt om framställande av ett förslag till sammanjämkning. Denna reservation kan ju uppenbarligen inte bli föremål för kammarens beslut, då initiativet tillkommer utskottet som sådant men inte reservanterna, och jag har också förvissat mig om att inte heller något yrkande i sådan riktning kommer att göras. Däremot vill jag utan att gå in på frågan *hur* sammanjämkningen skulle göras och således utan att gå in på formuleringen av det sammanjämningsförslag, som reservanterna gjort, uttala som min uppfattning, att ett försök till sammanjämkning här bort göras.

Det är alldeles riktigt, att man inte brukar sammanjämka motiveringar. Men det är skillnad på motivering och motivering, herr talman! Det är nämligen så, att i statsutskottet förekommer det gång på gång i motiveringarna just *direktiv*, och det är fallet här. Skulle nu motiveringen falla bort för kamrarnas i fråga om anslagsbeloppet lika beslut, blir följden, att Kungl. Maj:t. har fullkomligt fria händer att sammansätta konstrådet som Kungl. Maj:t vill. Det kan ju ändå inte gärna vara meningen, och varken majoriteten eller minoriteten i utskottet har tänkt sig detta från begynnelsen. När det är fråga om direktiv, måste man enligt min mening göra den modifikation i den praxis, som finnes — så att inte praxis övergår till en rent formalistisk praxis — att man ser efter vad det är, som finns i motiveringen. Om denna är begränsad till att verkligen vara bara motiv, d. v. s. ett uttalande som utgör skäl eller grund, för det ena eller andra, och inte tillika innehåller direktiv, som Kungl. Maj:t måtte anses bunden av, då har man den gamla praxis orubbad, och då har jag ingenting att erinra. Men då det är uppenbart, att man menar att i motiveringen ge direktiv, och då det är uppenbart, att statsutskottet gång på gång använder denna form, måste man, herr talman, enligt mitt förmenande klart och bestämt hävda, att alltid, när det är fråga om direktiv, det blir nödvändigt att undersöka, om en sammanjämkning kan göras och inte i förväg blott avvisa densamma.

Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka återremiss till utskottet, naturligtvis i syfte att utskottet ånyo skall ta sammanjämningsfrågan i övervägande med hänsyn till vad som *inom kamrarna* under överläggningen blivit anfört. Jag vill tillägga, att jag förvissat mig om att ett liknande yrkande också kommer att, om intet oförutsett inträffar, göras även i andra kammaren.

Herr Pauli: Herr talman! Jag kan visserligen förstå den föregående ärade talarens önskan, att man här inte skall gå efter rent formella synpunkter, utan att man också bör ha låtit denna anmälan till kamrarna ha föregåtts av en undersökning, huruvida en sammanjämkning kunnat göras. Det är av dessa skäl som herr Reuterskiöld begär återremiss till utskottet.

Jag kan emellertid upplysa kammaren om att i utskottet har det ganska utförligt diskuterats, huruvida en sammanjämkning, som kunde anses tillfredsställande, här vore möjlig. Man har bland annat framfört ett sådant sammanjämningsförslag som det, vilket här avspeglas i reservationen och som innebär, att man skulle sänka antalet företrädare för de utövande konstnärerna från fyra till tre och att man skulle ta in nationalmuseichefen som självskrivnen ledamot i konstrådet. Det har gjorts starka anmärkningar mot ett sådant sammanjämningsyrkande, och det har även framställts andra sammanjämningsyrkanden under diskussionen på avdelningen och i utskottet. Man har bland annat gjort den invändningen, att om man gör denna rent matematiska kompromiss och beslutar att tre konstnärer skola utses, måste det frågas, hur

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

man föreställer sig, att utseendet av dessa skall ske. Reservanterna tänka sig, att det »torde kunna ske i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som antydast i statsrådsprotokollet». Men hur skall det gå till? I statsrådsprotokollet har förutsatts, att konstakademien skall föreslå två, de fria konstnärernas sammanslutning två, och att Kungl. Maj:t sedan skall grunda sitt avgörande på dessa förslag. Nu kan man visserligen säga, att det inte finns något hinder för att dessa institutioner fortfarande föreslå samma antal, som ifrågasatts i statsrådsprotokollet, och att Kungl. Maj:t tar t. ex. en skulptör från akademiens förslag och en målare från det andra förslaget och sedan ytterligare en konstnär, vilken Kungl. Maj:t vill och var Kungl. Maj:t vill. Detta förefaller mig dock vara ett system, som mycket litet verkar system, och som i själva verket redan på detta sätt ger mycket fria händer åt Kungl. Maj:t.

Dessutom vill jag erinra kammaren om, att i propositionen redan från början den avsikten fanns tydligt angiven, att även om man i allmänhet uppdrog grundlinjerna för konstrådets sammansättning, skulle Kungl. Maj:t ha stor rörelsefrihet vid utseendet av dess medlemmar genom att vid tillsättningen kunna gå utanför förslagen. Mot detta var det ingen vare sig i utskottet eller kammaren, som opponerade sig; följaktligen har man från början varit inställd på att ge Kungl. Maj:t mycket fria händer vid utseendet av konstrådet. Om nu det praktiska resultatet av riksdagsbehandlingen blir, att denna frihet för Kungl. Maj:t ytterligare utsträcker, kan jag för min del inte se någon olycka i detta.

Det skäl för återremissyrkandet, som herr Reuterskiöld åberopade, nämligen att man skulle ge utskottet tillfälle att överväga möjligheterna till en sammanjämkning, är alltså inte relevant av den enkla orsaken, att utskottet redan utförligt diskuterat möjligheterna för en sammanjämkning och funnit sig icke kunna och böra föreslå en sådan. Under sådana förhållanden ha vi inom utskottets majoritet funnit den här föreslagna utvägen vara den ur olika synpunkten, även praktiska sådana, mest lämpliga.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på återremissyrkandet.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Jag har begärt ordet för att instämma i herr Reuterskiölds yrkande om återremiss.

Utskottet säger i sitt memorial: »Kamrarna hava alltså fattat samstämmande beslut i fråga om anslaget belopp, medan åter skiljaktighet föreligger beträffande motiveringen.» Det är riktigt, men det är inte hela sanningen. Omedelbart förut säger nämligen utskottet: »Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har första kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till den i ämnet väckta motionen, varemot andra kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.» Utskottets hemställan lød: »att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Ekströmers ovannämnda motion (I: 231), till konstrådet för budgetåret 1937/1938 anvisa.» etc. Det är ju uppenbart, att första kammarens beslut, som gick ut på bifall till utskottets förslag, med den ändring, som föranleddes av bifall till herr Ekströmers motion, icke kan innefatta orden »med avslag på herr Ekströmers ovannämnda motion». Här föreligger således i själva verket en skiljaktighet icke blott med avseende på motiveringen, utan även med avseende på själva beslutet.

Att det för övrigt är fråga inte om blott en egentlig motivering, utan om direktiv framgår till överflöd på flera ställen i utskottets memorial. I utskottets hemställan heter det således, med citerande av utskottets föregående utlåtande: »Vad sammansättningen av konstrådet beträffar, innebär det ovan-

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

berörda, motionsvis framställda förslaget den avvikelser från departementschefens förslag, att antalet i konstrådet» etc. Här har således vad som säges om konstrådets sammansättning såväl i Kungl. Maj:ts proposition och i det utskottsutlåtande, vilket ansluter sig därtill, som i motionen betecknats såsom *förslag*, således något annat och mer än motivering. I alla händelser föreligger, såsom jag nyss påpekade, en skiljaktighet inte blott i avseende på »motiveringen», utan även i avseende på själva beslutet, eftersom första kammaren omöjligen kan anses ha beslutit avslag på herr Ekströmers motion. I föreliggande ärende ligger det måhända inte i och för sig så stor vikt på att framhålla detta, men det är av en vida större allmän betydelse, att man en gång för alla gör klart för sig, eller åtminstone börjar försöka göra klart för sig, att det inte går an att behandla allt som står i en »motivering» bara såsom skäl, vilka anföres, då tvärtom »motiveringen» ju i de allra flesta eller i många fall åtminstone även innehåller direktiv. Antar man i föreliggande ärende att första kammaren hade fattat det beslut, som första kammaren verkligen har fattat, och att andra kammaren beslutit i »motiveringen», att antalet konstnärer bör bestämmas till tre, skulle då, när första kammaren uttalat sig för två konstnärer och andra kammaren för tre konstnärer, Kungl. Maj:t fortfarande vara oförhindrad att efter sitt ursprungliga förslag ta fyra?

Jag vill inte ingå på det resonemang om de olika möjligheter till en sammanjämkning, som herr Pauli här förde. Det är för mig alldeles tillräckligt att framhålla, att då utskottet åberopar, att skiljaktighet här föreligger blott med avseende på motiveringen, så är detta ett misstag. Det föreligger skiljaktighet även i fråga om beslutet, både formellt i avseende på klämman och i avseende på de direktiv, som innefattas i motiveringen.

Herr talman, på dessa grunder ber jag att få understyrka vad herr Reuter-skiöld anfört och förenar mig med honom i yrkandet om återremiss.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är ju möjligt, att det rent formellt hade kunnat vara bättre, om statsutskottet hade använt sig av den formuleringen, att utskottet, eftersom möjlighet till sammanjämkning icke förelåg, anmodat den ena kammaren att avstå ifrån sitt beslut och biträda den andra kammarens beslut. Så vitt jag kunde förstå av herr Hammarskjölds yttrande, skulle i så fall inga formella svårigheter ha förefunnits, utan då skulle allt även rent formellt från herr Hammarskjölds synpunkt varit fullt i sin ordning. Jag kan emellertid inte inse, att en sådan rent formell synpunkt i detta fall kan bli något annat än en formalistisk synpunkt. Om kammaren lägger denna anmälan till handlingarna, har ju i själva verket det skett, att Kungl. Maj:t får tillfälle att, i överensstämmelse med de överväganden Kungl. Maj:t gör vid betraktandet av de båda kamrarnas beslut i fråga om motiveringarna, ta den hänsyn till desamma, som Kungl. Maj:t kan göra.

Naturligtvis vill jag inte förneka, att det hade funnits en möjlighet till vad kamrarna väl skulle kunna kalla för en verklig sammanjämkning, och det försöket gjordes också i statsutskottet, nämligen att ordna saken på det sättet, att man erbjöd riksdagen att ta första kammarens slut i fråga om nationalmuseichefen och andra kammarens beslut i fråga om representanterna i kostnårsrådet. Detta var, så vitt jag kunde finna, den enda vägen att gå fram på, om man ville ha en sammanjämkning. Reservanterna ville emellertid inte gå med på denna tanke. De ansågo nämligen, att den gav för litet åt det håll, som de representerade. Därför kommo de med ett sammanjämningsförslag, som i själva verket innebär, som herrarna se av reservationen, att medan Kungl. Maj:t föreslår en representation från två olika konstnärsriktningar med två

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

konstnärer från varje, skulle förslaget göras om så att antalet företrädare för de utövande konstnärerna minskades till tre. Då man ju inte gärna kan tänka sig en och en halv konstnär från vardera hållet, innebär detta, att hela meningen med vad som ligger bakom Kungl. Maj:ts proposition skulle komma att falla bort.

Jag kan inte förstå, att riksdagen skulle vinna något genom en återremiss. Resultatet av ett beslut om återremiss kan, så vitt jag förstår, efter de långa förhandlingarna, som vi fört i utskottet, inte bli något annat än att den ena kammaren anmodas biträda den andras beslut.

Jag anser därför, herr talman, att det klokaste kammaren kan göra är att lägga denna anmälan till handlingarna, vilket jag ber att få yrka.

Herr förste vice talmannen: Jag vill inte säga, herr talman, att jag skulle ha gått med på den reservation, som finnes här, för den händelse den förelagat i form av ett utskotts-förslag, men jag kan inte heller vara med om utskottets förslag, sådant det här uppträder i sin kläm. Jag blev rätt förvånad, när jag läste den första raden i memorialet, nämligen orden: »Då sammanjämkning av de skiljaktiga besluten icke synes böra ske» etc. Jag fattade först inte riktigt meningen med detta. Grundlagen säger, att ett utskott »skall — — — såvida möjligt är sammanjämka» etc. Det innebär, att orden »böra ske» inte kunna förekomma. Man kan tänka sig ordet »kunna», om utskottet verkligen menat, att det ingen möjlighet finns att sammanjämka; följaktligen kan man inte göra en sammanjämkning. Men om man använder ordet »böra», så har det en otrevlig politisk anstrykning. Det innebär nämligen, att man *vill* inte, således inte, att man inte *kan*. Det innebär ett maskeerat dikterande av beslutet här, vilket naturligtvis inte får förekomma vid en sådan handling som en sammanjämkning.

För övrigt finns det ingenting, som hindrade en sammanjämkning av de båda förslag, som lågo före. Bägge voro positiva, det förekom ingenting, som utgjorde en blandning av något positivt och en begäran om skrivelse exempelvis, och det fanns inte i det ursprungliga förslaget några motsatta principer i det utlåtande och den reservation, som förelåg till kammarens behandling. Här fanns alltså intet av de hinder, som bruka stå i vägen för en sammanjämkning. Den omständigheten, att man i förstakammarbeslutet upptog som säregenhet nationalmuseichefen och i andrakammarbeslutet de fyra konstnärerna, innebär intet som helst hinder för att man kan få en sammanjämkning, där man ger vardera kammaren det, som vardera kammaren sätter värde på. Det enda som skulle kunna anses som hinder skulle vara det, som redan från början här drogs fram, nämligen detta om motiveringen. Ty det ha vi ju kommit underfund med, att motiveringar inte gärna kunna sammanjämkas, vilket inte hindrar, att man kan draga in olika motiveringar i en sammanjämkning och sammanjämka på dessa motiveringar — det har hänt mer än en gång i den svenska riksdagen. Men vad som här förekommer är intet annat än ett förslag under motiveringens förklädnad. Det är precis så, som både herr Reuterskiöld och herr Hammarskjöld ha framhållit: memorialet anger ingen som helst motivering, varför man skall taga de 9,000 kronorna och överhuvud taga konstrådet. Här förekommer ingenting annat än en förfrågan till kammaren, hur kammaren ser på saken. Då bör väl kammaren också visa, hur den ser på denna sak. Och det kan ske genom en sammanjämkning. Alla kammarens ledamöter ha inte samma uppfattning som utskottet har, men man kan mycket väl finna ett sammanjämningsförslag, som går för sig för alla.

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

När således ingenting vare sig materiellt eller formellt hindrar från en sammanjämkning, så bör en sammanjämkning grundlagsenligt ske, och på grund därav ber jag också, herr talman, få förena mig med dem, som yrkat återförvisning av ärendet till statsutskottet.

Herr Pauli: Herr talman! Det må tillåtas mig att uttrycka en viss förvåning över att min ärade kamrat i statsutskottet, herr förste vice talmanen, sparat sin argumentering i denna fråga till kammarens sammanträde. Det förefaller mig, som om han inte skulle ha saknat tillfälle att arbeta för den i hans ögon så önskvärda och nödvändiga sammanjämkningen redan inom utskottet, så att han inte behövt här verka för en återförvisning av ärendet till utskottet. Jag ber också att få försäkra honom, att de, som kunna göras ansvariga för uttrycken i utskottets korta motivering, kunna fullkomligt frikännas från sådana biavsikter, som han fruktade, att man skulle ha inlagt här. Det finns inte alls någon otrevlig politisk anstrykning i orden »synas böra», inte heller något maskerat försök att diktera några beslut, utan dessa korta, kanske alltför korta ord, äro endast ett uttryck för det resultat, som utskottet kommit till. Såväl med hänsyn till hittills tillämpad praxis som med hänsyn till de svårigheter, vilka nu mött att få en lämplig sammanjämkning till stånd, har utskottet kommit till den mening, som här uttalas. Detta kunde naturligtvis ha uttryckts med delvis andra ord, men jag tror inte, att man skall lägga in så mycket i det enkla ordet »böra» som herr förste vice talmannen tycktes vilja göra.

När det vidare säges här, att man alltid bör försöka och inte bara försöka utan rent av anse sig tvingad att göra en sammanjämkning, när det finns några förslag eller direktiv inlagda i motiveringen, vill jag verkligen fråga herrarna, om detta kan tillfullo bestyrkas av hittillsvarande praxis i den svenska riksdagen. Jag vill erinra om vad som skedde, när seminariefrågan avgjordes 1932, då det stod en skarp strid i båda kamrarna angående de i motiveringen inlagda direktiven i fråga om inträdesfordringarna till folkskoleseminarierna. I denna fråga fattade kamrarna olika beslut. Det bör dock observeras, att det — herr Olof Olsson berörde den saken nyss — i detta fall också förelåg i viss mån positiva beslut i båda kamrarna. Man önskade i båda fallen en viss jämkning i de dittillsvarande förhållandena, men skillnaden i dessa positiva önskemål kamrarna emellan var dock så stor, att man ansåg, att en sammanjämkning då icke borde företagas, med den påföljd att hela detta kapitel, som handlade om inträdesfordringarna till seminarier, den gången ströks ur riksdagsskrivelsen och fältet lämnades fullständigt fritt för den nya utredning, som sedan företogs och på grund av vilken riksdagen sedermera fattade beslut.

Jag kan alltså inte känna mig övertygad om att det är riktigt som man här sagt, att man alltid skall anse sig förpliktad att göra en sammanjämkning i sådana fall, där direktiv finnas inlagda i motiveringen. Vi ha tydliga exempel på att riksdagen förfarit annorlunda i dylika fall, och när man nu inom utskottet gjort åtskilliga försök att nå fram på den positiva vägen och inte kunnat komma överens, är det ju uppenbart och även ur praktisk synpunkt önskvärt, att kammaren följer den väg, som utskottet velat anvisa. Jag tror inte, att kammaren därmed på något sätt riskerar några farliga framtidsperspektiv, eftersom man, vilket jag nyss framhållit, redan förut varit beredd att ge Kungl. Maj:t en mycket vidsträckt handlingsfrihet vid startandet av denna nya institution, konstrådet.

Sammanjämningsförslag anq. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

Herr Reuterskiöld: Det skall ingalunda, herr talman, bestridas, att utskottet vid flera tillfällen icke gjort en sammanjämkning, och att kamrarna låtit därvid bero. Men denna omständighet, att statsutskottet på senare tider blivit — jag vet inte vad jag skall säga; jag törs inte använda ett uttryck, som förste vice talmannen enskilt hade — en liten smula, om jag får säga lätsinnigt i fråga om sådana här saker, är intet skäl för att kamrarna skola fortsätta att understödja utskottet att fortgå på lättsinnets väg.

Det andra, jag skulle vilja säga, är att i det åberopade seminarierreformfallet, frågan sedermera blev föremål för nytt beslut i riksdagen. Allt, som i nu föreliggande fall står i utskottets motivering och föranlett de olika meningarna kamrarna emellan, är direktiv eller villkor för anslaget. Och när kamrarna fattat olika beslut i dessa frågor, har däri legat, att anslaget bundits vid det ena eller andra villkoret, och därom kan — det råder inte det minsta tvivel — man naturligtvis göra en sammanjämkning.

Och för det tredje, herr talman, har utskottet här satt sig i kamrarnas ställe. Utskottet prövar inte allenast, *hur* en grundlagsenlig sammanjämkning bör föreslås, utan utskottet sätter sig upp och säger, att den *bör inte* göras. Det är eljest den fråga, som *kamrarna* ha att pröva. Och om utskottet inte anser sig kunna komma till annat än ett efter dess egen mening mycket olyckligt eller olämpligt sammanjämningsförslag, så finns alltid den utvägen, att de i utskottet, som finna detta olämpligt, reservera sig och gå på avslag, och då ligger prövningsrätten kvar hos kamrarna.

Här har utskottet prövat sig fram på åtskilliga vägar, förkastat de olika möjligheterna och sagt: nu se vi ingen annan råd än att Kungl. Maj:t får taga hand om detta helt och hållet. Det kan nog hända att detta blir resultatet, men då, herr talman, är det *kamrarna*, som skola säga det och inte utskottet!

Vad beträffar den utväg, som man här också har påpekat, nämligen att man inbjuder den ena kammaren att biträda den andras beslut, så kan det vara tveklaktigt, om detta verkligen är en sammanjämkning, men det betraktas dock faktiskt som en sammanjämkning, och det finnes ingenting, som hindrar, att utskottet hade gått den vägen, men det förefaller mig, som om utskottet inte velat gå ens den vägen, utan utskottet har *velat sätta sig i kamrarnas ställe*.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

I herr Reuterskiölds yttrande instämde herr *Björkman, Gustaf Adolf*.

Herr **andre vice talmannen**: Herr talman! Jag har inom utskottet deltagit i detta ärendes avgörande och ber får säga, att ehuru jag inte står antecknad för reservationen, har jag dock röstat för densamma vid ärendets avgörande. Jag gjorde det därför, att jag anser, att den organisation, reservationen innebär, är lämpligare än den, som Kungl. Maj:t föreslagit och som andra kammaren tidigare biträtt.

Beträffande själva sammanjämkningen vill jag säga, att uttrycket »böra» som utskottet här använt, ju inte är så lämpligt, men orsaken, varför man skrivit detta är, att det förelåg politiska svårigheter att komma till en sammanjämkning. Utskottet borde snarare ha använt orden »svårighet för sammanjämkning» eller direkt sagt, att utskottet icke *kunnat* sammanjämka.

Herr Reuterskiöld har nu påpekat, att det formellt och naturligtvis konstitutionellt skulle ha varit möjligt att gå fram på en annan linje, men man får ju se på saken även materiellt och taga i betraktande vad som är möjligt. Här förelåg politiska svårigheter att komma till en sammanjämkning, och då fann utskottets flertal, att man borde hänskjuta frågan om organisationen till Kungl.

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

Maj:t och låta den av Kungl. Maj:t avgöras. Ofta är det ju så i många frågor, när kamrarna beträffande en motivering stannat vid olika beslut, att Kungl. Maj:t får avgöra frågan och utläsa ur kamrarnas olika beslut vad kamrarna menat och önskat. Därför ansåg utskottets flertal, att Kungl. Maj:t skulle få göra det också i detta fall, då det var svårt för utskottet att få ett lämpligt förslag till organisation i ifrågavarande hänseende.

Jag har för min del i övrigt, då jag nu har biträtt reservationen, ingenting emot, om kammaren skulle vilja visa ärendet åter till utskottet. Då får man inom utskottet företaga en förnyad prövning av saken, och det kanske gör, att de ledamöter, som förut varit ovilliga att gå in på allvarligare försök till sammanjämkning, kanske nu skulle vilja pröva saken en gång till.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan jag har bara velat med dessa ord säga min mening om saken.

Herr förste vice talmannen: Det var två synpunkter, herr talman, i herr Paulis yttrande, som saklöst kunnat vara borta, i varje fall i den form de fingo.

Den första var, att jag på ett annat ställe kunde ha givit statsutskottets ledamöter tillfälle att taga del av mina synpunkter på den här frågan. Jag har inte deltagit i behandlingen av propositionen om konstnärers sysselsättande och heller inte i fråga om konstrådet, men jag har under en liten tid suttit på andra avdelningen och förströdd hört på, när man försökte knäcka frågan om en sammanjämkning. Det är hela mitt deltagande i den här saken. Det är visserligen klart, att under den korta stunden kunde jag mycket väl ha sagt vad jag tänkte, men jag hade ingen bestämd uppfattning i frågan, förrän jag fick se vad utskottet skrivit.

Och även i en annan punkt var det alldeles onödigt av herr Pauli att draga de slutsatser, han drog. Jag anklagade inte utskottet för vare sig diktatur eller någonting annat, men jag sade, att det var mycket illa valda ord, som utskottet använt. Man kan inte skriva på det här viset. Om man skriver på detta sätt, kunna de människor, som läsa det, lätt ledas in i de tankegångar, jag för min del lade fram. Det är nämligen på det viset, att man inte kan vid en sammanjämkning av de skiljaktiga besluten skriva, att »sammanjämkning icke synes böra ske». Det är redan befallt i grundlagen, att en sådan sammanjämkning *skall* ske, men det är inte alltid säkert, att man *kan* sammanjämka, vilket är någonting helt annat. Dessa två små anmärkningar från herr Paulis sida voro således inte på något sätt belysande för kammarens ledamöter.

Nu har jag för min del hört sägas, att andra kammaren redan tagit det här memorialet »okammat», och så är väl den saken utagerad! Jag tycker nästan under sådana omständigheter, att det är bäst att man tar tillbaka återremissyrkandet. Ett bifall till det har ingen som helst påföljd i sak. Men jag skulle tro, att det ändå kan ha en liten betydelse, nämligen på så sätt, att det då i alla fall en gång sagts ifrån här i kammaren, att under den sista tiden en alldeles otrolig löslighet i uppfattningen om hur sammanjämkning skall ske och när gemensam votering skall ske smugit sig in, och det skadar inte, att detta någon gång säges ifrån här ordentligt. Bara den omständigheten, att det av ett utskott kan skrivas på det sättet, som det skrivits här i början av memorialet och att detta skrivsätt brännmärkes, är alldeles tillräcklig för att denna lilla diskussion skall ha haft sin betydelse.

Herr Olsson, Oscar: Det är två yttranden, som göra, att jag åter nödgas taga till orda. De båda vice talmännen här i kammaren ha kommit med vissa be-

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

skyllningar mot statsutskottet, vilka jag inte kan låta stå oemotsagda. Herr andre vice talmannen var pigg på att låta frågan gå tillbaka till statsutskottet för att man skulle göra ett allvarligt försök till sammanjämkning. Jag tror, att när herr andre vice talmannen satt i statsutskottet, deltog han i mycket allvarliga försök. Det var inte någon kort diskussion, utan det var en lång diskussion i plenum, och det hade varit lika lång diskussion förut på avdelningen. Det har verkligen gjorts allvarliga och mycket allvarliga försök att komma fram till vad herrarna här kalla för en verklig sammanjämkning.

Herr förste vice talmannen lade lök på laxen genom att tala om den löslighet, som på senare tid börjat göra sig gällande. Denna löslighet känner jag inte till. Det enda exempel, som hittills anförts, har varit nu föreliggande fall. I statsutskottet ha vi på senare tid betydligt skarpare än förut gått fram på den vägen, att när möjlighet till sammanjämkning finns, skall, även om riksdagspraxis förut varit litet löslig, försök till sammanjämkning göras — således raka motsatsen till vad förste vice talmannen här insinuerade om statsutskottets sätt att gå fram på senare tid.

Den mycket riksviktiga frågan, som förste vice talmannen med sådant allvar drog upp beträffande ordet »böra» i stället för »kunna», som skulle vara grundläggande för konstaterandet av denna stora förbrytelse, ger mig anledning att säga, att det är inte heller så svårt att komma underfund med varför det förstnämnda ordet användes. Jag har i mitt första anförande sagt ifrån, att rent formellt skulle man naturligtvis ha kunnat komma fram till en sammanjämkning i ordets vanliga betydelse, men jag visade i det sammanhanget, att *reellt* gick det inte. Ur den synpunkten kan jag inte anse ordet »böra» vara så förskräckligt illa valt. Det är valt därför, att realiter kunde vi i statsutskottet, efter de försök som gjordes, inte komma till en sammanjämkning, även om vi formellt kunnat skriva något i sammanjämningsväg, som i grund och botten icke var resonligt, när man tittade närmare på det.

Efter underrättelsen om vad andra kammaren här har beslutat tycks det ju inte betyda så värst mycket vad första kammaren nu beslutar därför att frågan redan är avgjord. Herr Reuterskiöld hade emellertid en antydning — och det tror jag var en mycket klok antydning — att även om förslaget återremitterats, kunde det hitta på att hända, att utskottet inte kunnat komma till något annat resultat än att överlåta avgörandet till Kungl. Maj:t. Ja, det kunde visst hitta på att hända, och därför kan jag inte förstå, att det skulle vara av så stor vikt och betydelse att taga upp denna debatt i den här frågan, som jag fortfarande har litet svårt att betrakta såsom något annat än någonting ganska formalistiskt.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag förstår inte riktigt denna långa utläggning om mitt allvar. Jag brukar verkligen inte taga så dystert på saker och ting, och när herr Oscar Olsson förklarar, att utskottet — visserligen formellt, men inte reellt — inte skulle kunna komma fram till en sammanjämkning, kan jag verkligen heller inte taga detta riktigt på allvar.

Herr Pauli: Herr talman! Jag vill till den förda debatten bara tillägga, att eftersom andra kammaren nu fattat ett beslut, som överensstämmer med utskottets ståndpunkt och alltså helt enkelt lagt denna anmälan till handlingarna, kan ju det här framställda återremissyrkandet inte anses ha någon praktisk mening.

Det är någonting, som jag anser böra fastslås, innan vi gå till votering.

Sammanjämningsförslag ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag ber om ursäkt, för att jag yttrar mig ännu en gång.

Återremissyrkandet har åtminstone lika mycket praktisk betydelse som utskottets felaktiga framställning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att det under behandling varande memorialet skulle läggas till handlingarna, dels ock att detsamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på memorialets läggande till handlingarna vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Reuterskiöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att statsutskottets memorial nr 128 skall läggas till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas memorialet åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 60.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilkas tjänster i samband med upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 223 framlagda förslag och med avslag å en av herr N. V. Sandström i ämnet väckt motion (II: 481) medgiva, att till en var av rådmännen i Örnsköldsvik Carl Gustaf Lindgren och Carl Kusoffsky finge från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Ångermanlands norra domsaga trädde i kraft, från all-

Ang. ersättning åt vissa rådmän i Örnsköldsvik.

Ang. ersättning åt vissa rådmän i Örnsköldsvik. (Forts.)
männa indragningsstaten under återstående livstiden utbetalas en årlig gottgörelse av 150 kronor, med iakttagande av att å denna förmån dyrtidstillägg icke skulle utgå.

I herr *Sandströms* berörda motion hade hemställts, att riksdagen med hänsyn till att det icke kunde anses klargjort, att laga rätt till stadens läggande under landsrätt föreläge, måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om årlig gottgörelse av 150 kronor till envar av rådmännen Carl Gustaf Lindgren och Carl Kusoffsky.

Herr **Velander**: Herr talman! Jag har självfallet icke begärt ordet för att framföra några särskilda betänkligheter mot den synnerligen blygsamma ersättning, som statsutskottet här förordar skall utgå till två gamla rådmän i Örnsköldsvik. Jag har emellertid funnit lämpligt att i detta sammanhang erinra om att det föreliggande ärendet återspeglar en långvarig och intensiv kamp av ett ungt och raskt framåtgående samhälle för att få bibehålla den egna jurisdiktionen. Det är ju så, att borgmästartjänsten i Örnsköldsvik varit vakant sedan år 1929, och alla framställningar sedan dess från stadens sida att få återbesätta denna tjänst hava avvisats. För ändamålets vinnande har dock staden påtagit sig eller förklarat sig beredd att påtaga sig betydande uppoffringar. Staden har sålunda gått in för en omorganisation av rådhusrätten, avseende inrättande av en ordinarie litterat rådmanstjänst och därjämte ett tillförsäkrande åt borgmästaren av en inkomst av i varje fall över 15,000 kronor årligen. Jag tänker mig, att förutsättningar därigenom skapats för att sådana aspiranter på borgmästarbefattningen skulle hava kommit att anmäla sig, att förutsättningar för en god rättsskipning måste anses hava förelägit.

På grund av den långa tid, som förflutit, sedan borgmästartjänsten blev vakant, har emellertid beträffande förutsättningarna för tillämpningen av 1932 års lagstiftning rörande stads och landsbygds förenande i judiciellt hänseende undan för undan inträtt mycket väsentliga förändringar, detta i fråga om såväl det viktiga spörsmålet, huruvida genom en eventuell landsrättsförläggning gagn för rättsskipningen vore att förvänta som ock de rent ekonomiska konsekvenserna för staden. Såsom av utskottets utlåtande framgår, har jag ju år 1933 sysslat med denna angelägenhet, och jag är icke beredd eller villig att erkänna, att de resultat, vartill jag då i angivna tvenne hänseenden kommit, varit på något sätt felaktiga. I detta sammanhang skall jag dock icke närmare ingå härpå. Jag skall inskränka mig till, och detta på grund av den enhälliga uppfattningen hos stadens invånare i alla läger om önskvärheten att få bibehålla den egna jurisdiktionen, att uttala den förhoppningen, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet vid ärendets slutliga prövning måtte taga under allvarligt övervägande, huruvida icke stadens önskemål kunna och bära tillgodoses. Detta skulle i varje fall stå i den bästa överensstämmelse med vad som vid tillkomsten av 1932 års lagstiftning från olika håll betonades, nämligen att denna vore avsedd att tillämpas med försiktighet och under vederbörligt hänsynstagande till bl. a. städernas egna önskningsar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret för budgetåret 1937/1938, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande av ett statligt aktiebolag för övertagande av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar. *Ang. omorganisation av restaurangrörelsen vid statens järnvägar m. m.*

I en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 199, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av ett vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, framlagt förslag om bildande av ett statligt aktiebolag för övertagande av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Enligt föreliggande förslag skulle restaurangrörelsen vid statens järnvägar från och med ingången av år 1939, vid vilken tidpunkt de med Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag träffade avtalen upphöra att gälla, övertagas av ett statligt aktiebolag med statens järnvägar såsom ägare av aktierna.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag får utskottet hemställa, att riksdagen må, med godkännande av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 26 februari 1937 anfört rörande organisationen av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar, medgiva, att för tecknande av aktier i det nya statliga restaurangaktiebolaget må tagas i anspråk ett belopp av 375,000 kronor av statens järnvägars rörelsemedel.»

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Holmström*, *Rahmn*, *Magnusson* i Skövde, *Olsson* i Staxäng och *Bergvall*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening böra förhandlingar upptagas med svenska trafikförbundet om bildandet av ett restaurangaktiebolag, så organiserat att, samtidigt som statens järnvägars inflytande förstärkes, trafikförbundet dock bibehålles som intressent och därmed åt bolaget alltjämt tryggas den sakkunskap, som genom förbundet tillförts det nuvarande restaurangaktiebolaget.

Med avstyrkande alltså av propositionen får utskottet hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej må av riksdagen bifallas.»

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! För närvarande är det på det sättet, att restaurangrörelsen vid statens järnvägar handhaves av Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag enligt ett därom träffat avtal. Nu föreslås i den kungl. propositionen i ämnet, att det för ändamålet skulle bildas ett nytt aktiebolag, i vilket järnvägsstyrelsen skulle inneha alla aktierna. Rörelsen skulle sålunda överföras från att vara ett företag, där det enskilda intresset haft inflytande, till att nu bli ett rent statligt företag.

Enligt vad som framgår av handlingarna betalar det nuvarande bolaget i hyra intill 50 procent av nettovinsten, och den vinst, som uppstår å rörelsen efter det preferensaktieägarna fått dem tillerkänd utdelning, tillfaller svenska trafikförbundet. Järnvägsstyrelsen har nu gått i författning om att detta avtal blivit uppsagt från och med utgången av år 1938. Såvitt vid behandlingen av detta ärende inom statsutskottet har kunnat utrönas, har ingen anmärkning kunnat framställas mot det sätt, på vilket restaurangaktiebolaget har utövat sin verksamhet. Tvärtom har det vitsordats, att det utövat denna sin verksamhet på ett utmärkt sätt och skött rörelsen väl. Det är inte alls så säkert,

Ang. omorganisation av restaurangrörelsen vid statens järnvägar m. m.
(Forts.)

att denna rörelse, bedriven i statens egen regi — ty så blir det ju praktiskt taget, fastän det går under bolagsformen — kan tillföra statens järnvägar någon ökad vinst. Svenska trafikförbundet, som har yttrat sig i ärendet, säger, att det torde »vara en missuppfattning att påräkna att enbart den omständigheten, att statens järnvägar ensamma hava ledningen av restaurangbolaget, skulle innebära ökad garanti för större behållning».

Det lämnas i propositionen av trafikförbundet den intressanta uppgiften, att järnvägsstyrelsen »hittills ställt sig obenägen medgiva en av restaurangbolaget önskad och mot den hittillsvarande stegringen av partiprisen svarande och av övriga restauranginnehavare vidtagen förhöjning av restaurangpriserna».

Det är väl att antaga, att man med hänsyn till den förestående uppsägningen inte velat medge restaurangbolaget detta; men det är därför naturligtvis inte uteslutet, att när rörelsen kommer i det nya företagens regi, vi ha att motse den sålunda hittills hämmade prisförhöjningen på de varor, som där försäljas. Det torde enligt min och övriga reservanterns mening vara oriktigt att i statens järnvägars regi monopolisera denna rörelse, och svenska trafikförbundet säger också i sitt yttrande, att en sådan anordning är för svensk statsförvaltnings vidkommande främmande och bör bestämt avvisas.

För min del anser jag — och det står ju också i full överensstämmelse med vad svenska trafikförbundet har yttrat — att det bör lämnas utrymme åt den praktiska, enskilda företagarverksamheten och det intresse och den sakkunskap, som där förekommer, att i samarbete med statens järnvägar fullfölja restaurangrörelsen. Ett sådant samarbete bör kunna ge det bästa resultat. Reservanterna hava också anvisat en sådan väg, då vi i reservationen föreslå, att det bör upptagas förhandlingar »med svenska trafikförbundet om bildandet av ett restaurangaktiebolag, så organiserat att, samtidigt som statens järnvägars inflytande förstärkes, trafikförbundet dock bibehålles som intressent och därmed åt bolaget alltjämt tryggas den sakkunskap, som genom förbundet tillförts det nuvarande restaurangaktiebolaget».

Jag tror, att det i den föreliggande situationen är det enda riktiga. Skulle det erfordras några ändringar i de nuvarande villkoren att gälla efter 1938 års utgång, bör det ju kunna gå att med restaurangaktiebolaget träffa ett nytt avtal, där man inrycker bestämmelser, som trygga järnvägsstyrelsens inflytande. Hyran bör kunna regleras i ett kommande avtal, och den bör också kunna sättas i relation till vinsten. Och framför allt bör den sakkunskap, som nu finnes, kunna utnyttjas, utan att man behöver vidtaga en så genomgripande störning och omläggning, som här föreslås. All erfarenhet visar ju, åtminstone i de flesta fall, att företag, där enskilt initiativ och enskild företagaranda utgöra drivande krafter, också bli billigare i drift och ge det bästa resultatet. Sedan är det klart, att om detta statliga bolag kommer till stånd, dröjer det väl inte länge, förrän personalen i det nya bolaget så småningom kommer att kräva, att den skall bli betraktad som statsanställd. På det sättet ökas automatiskt antalet av statens befattningshavare.

Sedan kommer man till en sak, som jag tycker är mycket betänklig, och det är den, att det blivande bolagets konstruktion förefaller att inte vara fullt klar. Det framgår på sid. 20 i departementschefens uttalande, där han säger, att de former, under vilka ett dylikt bolag bör komma att arbeta, torde han inte här behöva gå in på i vidare mån, än att han talar om, att det är hans avsikt att flertalet av bolagets styrelseledamöter och revisorer skulle utses av Kungl. Maj:t. Vidare skulle det bli en anordning, så att statsrevisorerna skulle få granska räkenskaperna. Men det finns ju åtskilligt annat i ett sådant avtal, som kan ha sitt intresse att få del av. Dessutom är det ju inte klart, hur

Ang. omorganisation av restaurangrörelsen vid statens järnvägar m. m.

(Forts.)

avvecklingen av det gamla bolaget skall ske i förhållande till det nya beträffande de inventarier, som finnas. Vad som vidare är alldeles oklart är personalens ställning i det gamla bolaget. Det talas om att denna personals pensionering skulle genomföras, men, säger departementschefen, den frågan är icke tillräckligt utredd, varför han anser, att den inte för närvarande bör upptagas till slutligt avgörande utan underkastas ytterligare omprövning. Slutligen är det inte klart — fast man har diskuterat frågan — vad staten eventuellt skall lämna i ersättning till svenska trafikförbundet, men därom säger departementschefen, att den frågan i sinom tid torde få upptagas till särskild prövning efter framställning av förbundet. Det är således en hel del oklara punkter beträffande det blivande bolagets konstruktion och dess förhållande till det gamla bolaget och dess personal.

Det synes därför, som om detta ärende vore värt att tagas under förnyad omprövning, innan det slutligen avgöres, och det är just detta, som reservanterna genom sin reservation ha velat framhålla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bergström**: Reservanternas oro för att statens järnvägar inte skulle kunna sköta restaurangrörelsen vid järnvägarna är säkert mycket överdriven, och jag skulle för min del tro, att den är alldeles ogrundad. Kan järnvägsstyrelsen sköta sitt miljardföretag, skulle den väl också kunna skaffa sig lika mycken sakkunskap för restaurangrörelsen, som turisttrafikförbundet nu har.

Järnvägsstyrelsen har upplyst, att styrelsen har för avsikt att, om bolaget kommer till stånd, söka att som ledamot av den nya styrelsen få en i hotell- och restaurangrörelse fackkunnig man. Vidare har styrelsen för avsikt att till verkställande direktör taga en lika sakkunnig man, och för övrigt meddelar järnvägsstyrelsen, att den har för avsikt att, om det kan gå för sig, behålla den person, som sköter restaurangrörelsen i turisttrafikförbundet. När man sedan även vet, att järnvägsstyrelsen i så stor utsträckning som möjligt ämnar behålla personalen, anser jag för min del, att sakkunskapen kan vara tillräckligt representerad även i denna styrelse.

Man får inte förundra sig över, att järnvägsstyrelsen vill ha någon ändring i nu rådande förhållande. I propositionen upplyses det om att turisttrafikförbundets aktiekapital utgör 375,000 kronor, därav 3,000 preferensaktier, som äro i privat ägo, och 750 stamaktier i svenska trafikförbundets ägo. Till innehavarna av preferensaktier har åren 1923—1935 utdelats 10 procent med 30,000 kronor per år, varjämte på stamaktierna till svenska trafikförbundet samma år utdelats 7,500 kronor. Dessutom har till svenska trafikförbundet åren 1927—1935 utbetalats 60,000 kronor per år, medan bidraget under åren 1923—1926 var något mindre. Från 1927 har årsutdelningen sålunda uppgått till sammanlagt 97,500 kronor. År från år har sålunda denna utdelning försiggått, medan järnvägsstyrelsen, såsom den upplyser, inte på långt när har fått den hyra, som borde beräknas för lokaler, både rullande och fasta. Dessutom upplyser departementschefen, att även om hela vinsten hade använts till att betala hyra, hade denna ändock inte varit fullt betald.

Under dessa förhållanden ber jag, herr talman, att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! De av reservanterna framförda synpunkterna som skäl för avslag på förslaget om statens järnvägars övertagande av denna aktiepost och bildande av ett restaurangbolag, i vars ledning

Ang. omorganisation av restaurangrörelsen vid statens järnvägar m. m.
(Forts.)

statens järnvägar skulle hava ett starkare inflytande än i det nuvarande bolaget, kan jag inte finna vara bärande.

Järnvägsstyrelsen har här framfört en mängd skäl för den åtgärd, som den vidtagit i samband med uppsägningen av den hyresgäst, som hittills innehafvt restaurangrörelsen vid statens järnvägar. Hyreskontraktet är ju uppsagt, och man måste säga, att statens järnvägars affärsintressen i första hand måste bevakas av järnvägens egen ledning. När den funnit så starka skäl tala för en omläggning, finns det inte från statens och riksdagens sida anledning att motsätta sig en sådan åtgärd. Med den deklaration, som lämnats från järnvägsstyrelsens sida rörande det framtida handhavandet av denna restaurangrörelse, kan man inte ha skäl att befara, att denna inte skulle komma att skötas på ett för allmänheten tillfredsställande sätt.

Järnvägsstyrelsen har i sitt utlåtande till Kungl. Maj:t i denna sak tydligt klarlagt, att restaurangbolaget icke har större möjligheter att försäkra sig om sakkunskap på detta område, än statens järnvägar har. Styrelsen säger också mycket tydligt, att det är dess avsikt att anlita verklig sakkunskap för denna uppgift. Den har dessutom sagt, att den löpande skötseln skulle läggas i händerna på en verkställande direktör, tillhörande facket, och att den inte ens har för avsikt att utbyta den person, som för närvarande är den tekniske ledaren av detta företag. Under sådana förhållanden hysa reservanterna — som särskilt vilja framhålla nödvändigheten av att bibehålla den sakkunskap, som är knuten till det bolag, som nu innehar och utövar denna restaurangrörelse — onödiga farhågor, då det inte finns några risker i järnvägsstyrelsens planerade åtgärder.

Dessutom måste man fråga sig: Hur är den nuvarande styrelsen för restaurangbolaget sammansatt med hänsyn till här åsyftad sakkunskap? Enligt till mig lämnad uppgift finns inte mer än en enda verklig fackman placerad i denna styrelse, och när man därtill från järnvägsstyrelsens sida ger en sådan deklaration, som här är given, har man inte anledning att misstänka att sakkunskapen skall bli sämre representerad i det planerade bolagets styrelse och ledning än i det nuvarande.

I reservationen kan man spåra den vanliga rädslan från herr Johanssons och hans medreservanters sida för att staten skall utvidga sin verksamhet. Men samma herrar ha inte alls något emot, att ett restaurangbolag, sådant som det nuvarande, åtnjuter vissa ekonomiska fördelar på bekostnad av statens järnvägar, såsom tillgång till lokaler, vagnar med mera, som statens järnvägar ställa till förfogande och värför icke ens självkostnaden täckes genom det hyresavtal, som gällt. Om järnvägsstyrelsen krävde full ersättning för sina kostnader, vet man inte, vilka svårigheter restaurangbolaget skulle komma att råka i under utövandet av verksamheten.

Alla skäl synas alltså tala för att den av järnvägsstyrelsen planerade ombildningen bör genomföras, vilket även regeringen har föreslagit och utskottsmajoriteten för sin del tillstyrkt. De förhållanden, som herr Johansson ansåg icke vara fullt uppklarade, ligga icke till på det sättet, att de utgöra något som helst hinder för riksdagen att i dag fatta beslut i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är inte så stor. Båda förslagen förutsätta en omorganisation av det nuvarande restaurangbolaget.

Enligt utskottets förslag, som överensstämmer med propositionen, skulle statens järnvägar bli ägare till samtliga aktier och därigenom få ensamt in-

Ang. omorganisation av restaurangrörelsen vid statens järnvägar m. m.

(Forts.)

flytande över restaurangbolaget i framtiden. Reservanterna hemställa, att man skall bilda ett nytt bolag, där statens järnvägar få större inflytande på skötseln av rörelsen än för närvarande. Även reservanterna mena alltså, att det nuvarande tillståndet inte är fullt tillfredsställande, utan att man bör öka statens järnvägars inflytande. Då så är förhållandet, förstår jag ej, varför de inte våga ta steget fullt ut och låta statens järnvägar helt få överta ansvaret för driften av denna rörelse, som är så intimt förknippad med själva järnvägstrafiken, särskilt sedan förhållandena på senare tid förbättrats därhän, att restaurangvagn medföljer de snabbare genomgående tågen på flertalet linjer. Under dessa förhållanden anser jag, att det är nödvändigt, inte minst för att restaurangrörelsen må bli ekonomiskt lönande och i övrigt hållas på en tillfredsställande nivå, att statens järnvägar få bära ansvaret härför. Jag kan sålunda inte se, att det är någon risk att lägga hela ansvaret på statens järnvägar genom att låta dem överta bolaget.

Den enda betänklighet rörande Kungl. Maj:ts förslag, som man kunnat fästa något avseende vid, var den, att sakkunskapen i det nya bolaget inte skulle bli tillräckligt tillgodosedd. Men den farhågan tror jag är synnerligen överdriven, ty nog går det även för det statliga företaget att anställa tillräckligt sakkunnig personal för skötseln av restaurangrörelsen. Personal från det gamla bolaget kan ju anställas. Och i varje fall bör inte detta skäl tillmätas en sådan betydelse, att man för den skull nu motsätter sig den föreslagna omorganisationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Herr statsrådet yttrade, att det privata restaurangbolaget inte har större möjligheter att skaffa sig bättre sakkunskap än järnvägsstyrelsen. Här är det enligt min mening inte fråga om vad man kan skaffa sig, utan här är det fråga om att avskaffa den erfarenhet, som det nuvarande bolaget har beträffande driften av restaurangrörelsen. Det är uppenbart, att denna erfarenhet blir avkopplad, om Kungl. Maj:ts förslag genomföres.

Vidare säger herr statsrådet, att det nuvarande restaurangbolaget åtnjuter vissa fördelar på statens järnvägars bekostnad. Ja, men jag sade redan i mitt förra anförande, att behöver kontraktet ändras på vissa punkter, är det ju lätt att göra det, när det i alla fall skall träffas ett nytt avtal. Då är det mycket lätt att justera villkoren, så att de bli för statens järnvägar mera förmånliga.

Herr andre vice talmannen har missförstått reservanterna, när han säger, att även reservanterna vilja bilda ett nytt bolag. Ja, det kan man kanske säga, men vi ha fallit tillbaka på det yttrande, som svenska trafikförbundet avgivit och som återfinnes i propositionen. Där heter det, att frågan bör lösas genom bildande av ett bolag, som inte borde ägas av statens järnvägar ensamma utan där även andra intressen vore företrädade, varvid främst borde ifrågakomma svenska trafikförbundet, d. v. s. en det nuvarande bolaget närstående grupp, vilket just inom sig rymmer sakkunskapen.

Herr andre vice talmannen ansåg, att då skillnaden inte är så stor mellan utskottets förslag och reservanternas, borde dessa kunna ta steget fullt ut, d. v. s. gå med på att slå ihjäl det nuvarande bolaget och socialisera hela rörelsen. Ja, det är herr andre vice talmannens upfattning, att man bör förfara så, men vi reservanter ha inte velat gå så långt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. omorganisation av restaurangrörelsen vid statens järnvägar m. m.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vattenrätt i Gimån och Ljungan m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor, m. m.; samt

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lagsökning och om handräckning för fordran (lagsökningslag), m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. vissa
ändringar i
strafflagen
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m., dels ock väckta motioner angående effektivare lagstiftning mot ocker.

Genom en den 5 mars 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 187, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;

Ang vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

- 2) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 8 § giftermålsbalken;
 3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten;
 4) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1901 (nr 36 s. 1) angående ocker.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två före propositionens avlämnande inom andra kammaren väckta motioner, nr 358, av herr *Hage*, och nr 359, av herr *Wallén* m. fl. I den förra motionen hade anhållits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt en lagstiftning skulle kunna komma till stånd, som innebure möjlighet att på ett bättre och effektivare sätt än vad som nu vore fallet beivra och bestraffa ocker av olika slag, samt för riksdagen fortast framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I den senare motionen hade begärts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning av frågan, huruvida och på vad sätt en effektivare lagstiftning mot ocker vid försträckning skulle kunna komma till stånd, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

- A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
 B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ändrad lagstiftning i fråga om den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling;
 C) att riksdagen i anledning av motionerna II: 358 och 359 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville låta verkställa utredning angående åvägabringande av en effektivare lagstiftning mot ocker samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning anförde

Herr **Schlyter**: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 45 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A) på det sätt, att till en början föredragas de av utskottet behandlade lagförslagen, det första paragrafvis med promulgationsbestämmelse, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställda föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Schlyter sålunda hemställt bifölls.

Det av utskottet behandlade förslaget till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

5 kap. 10 och 12 §§, 12 kap. 1, 2 och 4 §§, 13 kap. 1 §, 14 kap. 9, 13, 36, 37 och 45 §§, 15 kap. 12, 15a och 16 §§, 18 kap. 1, 2, 2a, 3, 6—8, 8a och 9 §§, 19 kap. 11 §, 20 kap. 3 och 7 §§ samt 22 kap. 1 §.

Godkändes.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 29.

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)
22 kap. 11 §.

Denna paragraf var så lydande:

Förfalskar man, svikligen förbyter, försnillar eller eljest uppsåtligen förskingrar annans gods, det man i besittning haver; straffes högst med straffarbete i två år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

Beträffande 22 kap. 11 och 14 §§ strafflagen hade reservation avgivits av herrar *Löfgren*, *Bergquist*, *Lindqvist* och *Gezelius*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 22 kap. 11 § strafflagen ej kunnat av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande lydelse av nämnda lagrum samt 14 § i samma kapitel:

22 KAP.

11 §.

Förfalskar man — — — två år.

Förskingrar man gods, som man på grund av yrke eller tjänst fått sig anförtrött; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

14 §.

Går fullmäktig i sak, den honom betrodd är, svikligen huvudmannens vederpart tillhanda, vare sig med skrifts uppsättande, eller med råd eller skäl eller eljest till huvudmannens skada främjar sin eller andras nytta, eller begår syssloman vid annat uppdrags utförande trolöshet emot huvudman; straffes högst med straffarbete i två år.

Handlade sysslomannen i utövningen av yrke eller tjänst; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

Såsom syssloman skall ock straffas, efter ty i 1 eller 2 mom. är sagt, förmyndare och god man, som förordnats för omyndig, sjuk eller bortovarande, så ock ledamot i styrelse för bolag eller förening samt annan, som är satt att leda bolagets eller föreningens angelägenheter.

Förleder man — — — med böter.

Herr Löfgren: Herr talman! Jämte några andra utskottsledamöter har jag avgivit en reservation vid denna punkt. Jag begagnar emellertid tillfället att säga några ord även om det föreliggande förslaget i dess helhet. Visserligen innebär det inte någon mera ingripande strafflagsrevision, men det är i alla fall så pass omfattande och har föregåtts av så mycken diskussion i riksdagen, att det förtjänar att ägnas några ord vid dess, som jag hoppas, slutliga behandling.

Som jag nämnde gör förslaget inte anspråk på att vara någon ingripande strafflagsreform. Det är också för mycket begärt, att vi, vid sidan av annat lagstiftningsarbete och arbetet med den stora processreformen med mera sådant, skulle hinna med att göra en grundlig revision av strafflagen. Men det får erkännas, att flera av de önskemål, som på senare tid blivit aktuella, få en åtminstone provisorisk lösning genom det förslag, som vi nu ha framför oss.

De mest framträdande reformkraven ha gått ut på att i ett flertal fall borde genomföras en strafflindring så till vida att straffminima skulle sänkas. Straffmaxima kunna vanligen gärna kvarstå, men däremot har i många fall anmärkning gjorts mot de alltför höga straffminima. Jag skulle för min del till och med på vissa punkter ha velat gå längre än departementschefen i detta avseende. Det är en viktig och riktig nyhet i förslaget, att blotta den yttre

Ang vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

effekten av en handling, fränsett gärningsmannens mer eller mindre onda vilja, icke skulle få samma betydelse i straffskärpande riktning som förut. Det är ju alldeles orimligt att, såsom hittills varit förhållandet, en helt obetydlig misshandel, som haft till följd, att någon fallit omkull och slagit ihjäl sig, utan att detta rimligen kunnat förutses, skall föranleda mångårigt straffarbete, trots att omständigheterna varit sådana som jag antytt. Nu blir denna disproportion mellan brott och straff undanröjd i sådana fall, där det icke visas, att oaktsamhet förelegat från gärningsmannens sida. Åklagaren skall alltså bevisa, att vållande måste läggas gärningsmannen till last även beträffande den yttre effekten. Och därmed är ju i princip saken ordnad på ett tämligen tillfredsställande sätt.

Men för min del skulle jag gärna ha sett, att samtidigt de höga straffminima i de fall, när döden följt av en ringare misshandel — därom stadgas i 14 kap. 4 och 5 §§ — blivit sänkta. Det synes mig vara alldeles orimligt, att även under synnerligen mildrande omständigheter, som det heter i 14 kap. 4 § straffminimum är fyra års straffarbete. Jag kan inte förstå, att vållande till annans död genom en obetydlig misshandel — låt vara att det har förelegat culpa levis, d. v. s. ett mycket lätt vållande — skall straffas mångfaldigt strängare än vållande på annat sätt vilket som helst till en persons död.

I fråga om de strafflindringar, som i övrigt föreslås, är det med särskild tillfredsställelse man konstaterar de modifikationer, som gjorts i den orimliga, mekaniserade och efter sin ursprungliga mening delvis fullständigt otillämpliga straffskalan vid återfall i tjuvnadsbrott. Även om man också här enligt min mening borde ha gripit litet djupare in, kan det ju sägas, att man måste gå fram med en viss försiktighet, till dess man utformat modernare metoder för behandlingen av de s. k. småtjuvar, som ideligen upprepa sina förseelser och vilka icke äro så värst farliga, ehuru rätt besvärliga för samhället. Det är under utredning att gentemot sådana brottslingar träffa andra anstalter, och då den frågan kommer före, kanske samtidigt kan företas en ytterligare reform beträffande de tjuvnadsbrott, som föranleda bestämt straff. Till dess får man vänta.

De föreslagna ändringar, som gå ut på ett mildrande av straffen, får man se som bakgrund i viss mån till de justeringar, som företagits i motsatt riktning — straffskärpande. I fråga om dessa senare ha reservanterna särskilt funnit, att den föreslagna straffskärpningen beträffande förskingrings- och trolöshetsbrott i 22 kap. 11 och 14 §§, har, låt vara att den i och för sig är att rekommendera, blivit olämpligt lagd.

Den utredning, som propositionen i denna del grundats på, föranleddes närmast av ett riksdagsbeslut år 1933. Vi, som voro med då, komma ihåg, att den närmaste anledningen därtill var en motion från högerhåll, vilken gick ut på att riksdagen direkt och omedelbart skulle anta en lag, som var ungefär likadan som den lagtext, vilken propositionen nu innehåller, och alltså stadgade, att straffet vid synnerligen försvårade omständigheter skulle kunna höjas ifrån två till fyra års straffarbete. Då denna motion behandlades, gjordes två väsentliga invändningar, och för sammanhangets skull skall jag påminna om dem.

Den ena invändningen mot förslaget var, att det icke gick för sig att helt fristående införa ett straffmaximum av fyra års straffarbete för förskingring utan att samtidigt delvis lägga om tjuvnadskapitlet, enligt vilket stöld hittills behandlats som en svårare brottsart än förskingring. Om motionen genomförts, skulle det ha blivit tvärtom. Detta ansåg särskilt jag så mycket mindre skulle gå för sig, som vissa slag av förskingring äro upptagna i tjuvnadskapitlet och skola anses som stöld, i avsikt att vid dessa speciella fall möjlig-

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

göra ett strängare straff, än om brottet bedömts såsom förskingring. Bl. a. stadgas i den paragraf av tjuvnadskapitlet, som jag talar om, att om man bryter upp och tar någonting ur en låst kista, som man fått sig anförtrödd, skall man — ehuru förskingring förelåg emedan man hade godset i sin besittning — dömas som för stöld. Det var ju riktigt, så länge det mildare straffet kvarstod för förskingring i allmänhet. Men om man utan vidare genomfört den nämnda motionens förslag, hade ett egendomligt förhållande inträtt. I så fall skulle man, för att ta det kända exemplet dömas till ett lindrigare straff — enligt tjuvnadskapitlet — därest man med våld öppnat en kista, som man behörfen fått i sin besittning, och tagit de juveler, som lågo i den, än om man fått juvelerna lösa överlämnade till sig och förskingrat dem, i vilket fall det föreslagna skärpta förskingringsstraffet skulle ådömas.

Enligt gällande rätt skola också tjänare och andra i motsvarande ställning, som förskingrat sig anförtrödd egendom, straffas, som om de gjort sig skyldiga till stöld. Den anmärkning, som även här kunnat riktas mot, att vissa kvalificerade fall av förskingring komme att falla under en lägre straffsats än förskingring i allmänhet, har tillgodosetts i det föreliggande förslaget därigenom att dessa stadganden, som återfinnas i 20 kap., helt tagits bort och ifrågavarande fall i stället behandlas bland de andra förskingringsbrotten i 22 kap. 11 §.

Det är gott och väl, ehuru jag tror, att även straffmaximum för enkel stöld första resan hade tålt vid en jämkning, för att man icke skulle komma att bedöma tjuvnaden såsom brottsart lindrigare än förskingringen.

Den andra och enligt min mening allvarligaste invändningen mot den år 1933 väckta motionen var emellertid en annan och den gäller även det föreliggande förslaget. Enligt detta kommer nämligen den mest obetydliga förskingring, även den, som i det konkreta fallet icke skulle ha medfört mer än bötesstraff, icke att preskriberas förrän efter tio år. Jag frågar, om någon vill påstå, att en sådan bestämmelse är rimlig. Man får bedöma den saken med hänsyn till att ersättning av skadan ju efter den nuvarande lagen icke fritar från ansvar, utan att även om man gjort upp saken för länge sedan i världen kan ansvar utkrävas inom tio år, om historien gräves upp, vilket även allmänna åklagaren kan göra, eftersom brottet faller under allmänt åtal.

Reservanterna ha icke velat vara med på en sådan drakonisk lagstiftning. De ha i stället visserligen föreslagit en straffskärpning i svårare fall, men sökt finna en bestämd kvalifikationsgrund för det högre straffet, vilken skulle fastställas i själva lagen. De ha trott sig finna en sådan i det förhållandet, att förskingraren försnillar gods, som han på grund av yrke eller tjänst fått sig anförtrödd. Därigenom ha vi ansett oss komma åt de värsta av de fall, på vilka man vill tillämpa det skärpta straffet. Dessa fall motsvara delvis också, i modern omklädnad, de förskingringsfall, som hittills straffats hårdare, nämligen enligt tjuvnadskapitlet såsom stöld. Genom att gå denna väg undantar man från tio års preskriptionstid det stora antal ringare förseelser av denna art, som eljest skulle kunna utnyttjas till trakasserier av skilda slag under den långa preskriptionstiden.

Jag är visst inte blind för att det kan riktas anmärkningar även mot en dylik utfermning av lagen, men jag tror, att de brister, som vidlåda den, äro obetydligare än utskottsförslagets och verkningarna därav mindre svåra.

Jag ber slutligen att få påminna om att reservanterna i detta fall inte hittat på något nytt, utan att den av oss föreslagna formuleringen av 22 kap. 11 § andra momentet och 14 § hämtats väsentligen från de sakkunnigas förslag, vilka ville anlita samma utväg för straffskärpnings införande, som vi nu föreslagit.

Ang vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

Med hänvisning till vad jag anförut ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag har haft mycket starka sympatier för den tanke, som har kommit till uttryck i herr Löfgrens m. fl. reservation, och var en lång tid i utskottet inne på försök att ge någon utformning i lagtext av detta förslag, men det visade sig omöjligt, och vi som sympatiserade med herr Löfgren måste uppges försök. Det visar sig nu, att det med den avfattning, som herr Löfgren föreslagit i sin reservation, blir en fullkomligt godtycklig gräns mellan de fall, som skola bedömas efter den allmänna huvudregeln för förskingring och trolöshet med högst två års straffarbete, och de fall, vilka skulle kunna komma upp till fyra års straffarbete på grund av försvårande omständigheter. Herr Löfgren medgav i sitt yttrande, att lagtexten kunde göras till föremål för anmärkning, och den väsentliga anmärkningen är den, att åtskilliga av de allra grövsta förskingringsfall, som ha upprört den svenska allmänheten under årens lopp, icke skulle falla under reservanternas formulering. Dit hör t. ex. när en förmyndare förskingrar en förmögenhet, som är anförtrord åt honom. Dit hör också det fall, då en person, som visserligen innehar yrke eller tjänst, har fått en förmögenhet under sin förvaltning men icke på grund av sitt yrke eller sin tjänst utan vid sidan om tjänsten, men på grund av det förtroende han med anledning av sin tjänst åtnjuter. När en dylik tjänsteman gör sig skyldig till en miljonförskingring, faller han ändå inte under det strängare straffet enligt herr Löfgrens reservation. På dessa skäl måste vi uppges tanken att försöka utforma en särskild kvalifikationsgrund för vissa arter av förskingring och nöja oss med den formulering, som den kungl. propositionen innehöll, d. v. s. sträcka oss till fyra års straffarbete vid synnerligen försvårande omständigheter.

Herr Löfgren nämnde, att hans lagtext huvudsakligen stödde sig på de sakkunnigas förslag, som ursprungligen legat till grund för den kungl. propositionen. Emellertid avviker de sakkunnigas förslag så till vida ifrån reservationen, att det icke allenast fordrade, att förskingringen skulle vara begången i yrke eller tjänst, utan även att den skulle ha överskridit en viss penningssumma, nämligen 5,000 kronor. De sakkunnigas förslag blev emellertid allmänt föremål för kritik, och det visade sig, att propositionen icke kunde vidhålla det. Dessutom tror jag mig inte begå någon indiskretion, om jag säger, att de sakkunniga själva numera föredraga den kungl. propositionen framför sitt ursprungliga förslag.

Den invändning, som göres emot propositionens förslag, är den som herr Löfgren framförde, nämligen att höjandet av straffskalans maximum från två till fyra år medför att alla förskingringsbrott hädanefter bli underkastade den tio-åriga preskriptionstiden i stället för den femåriga. Detta är naturligtvis en olägenhet beträffande de ringare fallen; beträffande de grövre fallen är det väl snarare en fördel, att preskriptionstiden blir utsträckt; däri ligger en del av den önskvärda skärpning av förskingringsstraffet, som propositionen åsyftar. Beträffande de ringare fallen återigen tror jag inte att preskriptionstidens utsträckning har så stor praktisk betydelse, som herr Löfgren ville göra gällande. Det lär väl egentligen vara fråga om de förskingringsfall, som voro föremål för riksdagens bedömning 1934, när det gällde att uppnå en lindrigare straffrättslig behandling av förskingring av gods, sålt på avbetalning. Riksdagen antog då ett lagförslag, som gick ut på att i dylika fall allmänna åklagaren icke skulle stå de enskilda målsägandena till tjänst för åtals utförande, utan att affärsmän, som i stor utsträckning byggde sin verksamhet på avbetalningsförsäljningar till insolventa kunder, finge stå sitt eget kast. Det har visat

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

sig, att sedan denna lag trädde i kraft, har antalet åtal för förskingringar gått oerhört ned vid domstolarna. Syftet med lagen har uppnåtts: man har befriat dessa i många fall mycket oskyldiga svarande från att behöva stå till rätta inför domstol. Jag tror inte att den omständigheten, att nu i sådana fall preskriptionstiden kommer att förlängas från fem till tio år, kommer att vålla några nämnvärda olägenheter. Den olägenhet, som är förbunden med straffskärpningen, är emellertid ofrånkomlig, om man anser sig ha behov av att höja straffskalan. Vi ha redan detta förhållande rådande vid alla bedrägeribrott. Vid bedrägeri har man ett högsta straffmåt av fyra års straffarbete vid synnerligen försvårande omständigheter, och det gör, att även det allra obetydligaste bedrägeri angående ett värde på några ören blir underkastat en tioårig preskriptionstid. Detta är naturligtvis en olägenhet, men den får i alla fall inte leda till att lagstiftaren berövar sig möjligheten att vid behov gå över två års straffarbete, när synnerligen försvårande omständigheter föreligga. Mig förefaller det, som om den riktiga åtgärden vore att försöka tänka ut något sätt att göra en ändring i fråga om preskriptionsbestämmelserna, som bleve av betydelse i detta fall liksom i andra. Hårtill har utskottet i detta sammanhang icke haft någon möjlighet, och utskottet har därför kommit till att det rätta vore att föreslå kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts proposition, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på antagande av Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 22 kap. 11 § strafflagen samt vidare på bifall till den av herr Löfgren m. fl. beträffande 22 kap. 11 och 14 §§ strafflagen avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

23 kap. 1 §.

Godkändes.

23 kap. 3 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Prövas gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, hava visat uppenbar vårdslöshet mot sina borgenärer därigenom

1) att han till sitt hushåll eller sina personliga utgifter använt, eller på spel eller andra därmed jämförliga företag, där utgången berott av ren tillfällighet, eller genom vingleri i växelrörelse eller lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser förlorat belopp, som icke stått i skäligt förhållande till hans ställning eller tillgångar;

2) att han antingen inom de sista trettio dagarna förr än han sin egendom avträdde eller borgenärs ansökning därom honom kungjort blev, eller ock i fall, då konkursen följt på offentlig ackordsförhandling utan konkurs såsom i 2 § under 1) sägs, inom de sista trettio dagarna före ingivandet av ansökningen om inledande av ackordsförhandling eller därefter indragit penningar, borgat varor eller sålt egendom och ej kan nöjaktigt reda därför visa;

3) att han, där han idkat handel eller annan rörelse, varöver bok hållas bör, sådan bokföring icke ordentligen fullgjort;

4) att han, sedan han på sådant obestånd kommit, att han inse bort det han ej kunde rätt för sig göra, genom försäljning av egendom till uppenbart underpris eller på annat sådant sätt berett sig penningtillgång, eller gynnat någon borgenär, till de övrigas förfång, med betalning, pant eller annan säkerhet för fordran, som ej förfallen varit eller varför viss förfallotid ej varit utsatt

Ang vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

och krav ej heller hos gäldenären skett, eller, i uppenbar avsikt att fördröja utbrott av konkurs, sin rörelse fortsatt och därunder penningar eller varor upplånat;

dömes till fängelse eller, om omständigheterna äro synnerligen försvårande, till straffarbete i högst två år; i fall varom under 3) sägs må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, dömas till böter, dock ej under trettio dagsböter.

Samma lag — — — 4) sägs.

Beträffande förevarande paragraf hade reservation avgivits av herrar *Löfgren, Otto Wangson, Bergquist, Lindqvist* och *Olsson* i Mellerud, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 23 kap. 3 § strafflagen ej kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande lydelse av nämnda lagrum:

Prövas gäldenär — — — (lika med Kungl. Maj:t) — — — varor upplånat; dömes till fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, dömes till straffarbete i högst två år; äro de synnerligen mildrande, må dömas till böter, dock ej under trettio dagsböter.

Samma lag — — — 4) sägs.

Herr Löfgren: Herr talman! I 23 kapitlet har man inte försökt sig på att göra någon omstädning, knappast någon ruckning på bestämmelserna, och det är ju inte så lätt heller, ty hela kapitlet vilar på efter nutida uppfattning alldeles felaktiga och delvis motsägande principer. I 3 § i fråga om vårdslöshet mot borgenärer har man dock velat göra en mera avsevärd ändring så tillvida, att vid synnerligen försvårande omständigheter straffet skall kunna höjas till två års straffarbete, medan det å andra sidan, då det gäller vårdslös bokföring, skall kunna nedsättas till böter. För min del kan jag inte finna, att behov gör sig gällande att vid detta slag av egendomsbrott stadga ett straffmaximum, som är lika högt som för vållande till en människas död. Om jag ändå kan gå med på förslaget i fråga om höjningen av maximum, så är det därför att vissa slag av dessa i 3 § uppräknade åtgärder i själva verket icke innefatta bara vårdslöshet utan nog snarare tyda på ett uppsåt att draga borgenärerna vid näsan. Således kan man lätt tänka sig ganska svåra fall, som möjligen kunna förtjäna att straffas med drygt tilltaget straffarbete. Men om det således, speciellt ur allmänpreventiv synpunkt, kan försvaras att införa ett så högt straffmaximum, bör detta, synes det mig, motsvaras av en strafflindring till böter inte bara för olaga bokföring utan också för vårdslöshet i allmänhet i den mängd av ringare fall, som komma in under den vidlyftiga brottsförteckning, som 3 § innehåller. Det räcker nämligen inte med att bara peka på fel i bokföringen, även om sådana fel kanske äro de vanligaste fall som beivras. De äro lättast påvisbara och därför också lättast att påtala. Men även i andra avseenden kan en obetydlig förseelse enligt denna paragraf leda till utpressning — jag säger ordet rent ut — från enskilda borgenärer, utan att rättvisan främjas genom utkrävande av straff. Det förhåller sig nämligen så, som vi säga i reservationen, att hotet om frihetsstraff som påföljd även för den mest ringa förseelse i stor utsträckning användes av enskilda fordringsägare för att tilltvinga sig förmåner framför andra borgenärer.

Reservationen går därför ut på att straffminimum skall sänkas till böter för alla de olika fall, som omhandlas i 3 § 23 kap., och jag yrkar bifall till denna reservation.

Häri instämde herr *Wangson, Otto*.

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

Herr **Schlyter**: Herr talman! Man har nog kunnat ställa sig betänksam redan inför den kungl. propositionens förslag att göra den ändring i nu gällande lag, att böter skulle kunna ådömas vid uppenbar vårdslöshet mot borgenärer i konkurs i det fallet, då vårdslösheten bestått däri, att gäldenären, såsom det heter i lagen, där han idkat handel eller annan rörelse, varöver bok hållas bör, sådan bokföring icke ordentligen fullgjort. Det är ju alldeles otvivelaktigt, att om man i en straffskala inför böter vid förmildrande omständigheter, så komma i många fall personer, som annars eventuellt skulle ha återhållits av lagens straffhot, att säga sig: Straffet behöver dock inte bli strängare än böter. Var och en uppfattar ju vanligen i en sådan situation sitt eget fall som synnerligen förmildrande. Nu har emellertid av myndigheter, som yttrat sig, och särskilt inom lagrådet, som på den punkten var enhälligt, framställts yrkande om att böter skulle införas i straffskalan vid synnerligen förmildrande omständigheter i sådana fall, då vårdslösheten blott består i försummad bokföring, och det kan inte motsägas, att det understundom förekommit verkligt förmildrande fall av denna art. Det stadgas inte i svensk rätt någon skyldighet för en näringsidkare att vara kunnig i bokföring, men råkar han i konkurs, så blir han straffad för att han har fört böckerna på ett oskickligt sätt. Inom rättstillämpningen ha nog många varit med om fall, där det har varit motbjudande att straffa en vårdslös bokförare med fängelse.

Nå, nu är det ett faktum, att propositionen innehåller straffnedsättningen vid detta moment och att denna nedsättning har tillstyrkts av lagutskottet; ändringen lär väl också komma att gillas av riksdagen. Men att utsträcka denna straffnedsättning till andra fall i 23 kap. 3 § strafflagen, det tror jag skulle vara ganska betänkligt. Herr Löfgren läste inte upp, vad de tre övriga momenten innehålla, och jag skall inte heller göra det, men om kammarens ledamöter vilja titta på 3 § i utskottets utlåtande, sid. 7, momenten 1 och 2, som stå nederst på sidan, och mom. 4, som står på sid. 8, finna ni där de fall, som det gäller. Om man nu beträffande hela 3 § införde en sådan strafflindring, att böter normalt skulle kunna ifrågakomma vid synnerligen förmildrande omständigheter, tror jag att därigenom hela effekten av den föreslagna straffskärpningen i denna paragraf skulle äventyras. Jag finner det mycket förstäeligt, att en human advokat, som har att göra med folk av detta slag, är benägen att påyrka, att i straffskalan införas en möjlighet, sådan som här är påyrkad i reservationen, men jag vill gent emot detta fästa kammarens uppmärksamhet på att ett villkor för att överhuvud taget paragrafen skall bli tillämpad är att gäldenären har gjort sig skyldig till *uppenbar* vårdslöshet, och om det är ett synnerligen förmildrande fall, lär överhuvud taget inte något åtal vid domstol enligt denna paragraf komma till stånd i något annat fall än beträffande den vårdslösa bokföringen, där förseelsen är så påtaglig, att det är svårt för vederbörande att undgå att väcka åtal, när de formella förutsättningarna äro för handen.

Jag ber på dessa skäl, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomma yrkandena propositioner, först på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 23 kap. 3 § strafflagen samt vidare på bifall till den av herr Löfgren m. fl. beträffande nämnda paragraf vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

De övriga av utskottet behandlade lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslagen.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner angående ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. *Ang. straffet för sabbatsbrott.*

Med föranledande av två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 8 av herrar *Otto Wangson* och *Lindström* samt motionen i andra kammaren nr 32 av fru *Nordgren* m. fl., hade utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående en revision av stadgandena i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen och vad därmed kunde äga samband samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr Sandström: Herr talman! Med anledning av de i ärendet väckta motionerna har första lagutskottet i sitt utlåtande hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående en revision av stadgandena i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen rörande sabbatsbrott samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda.

Motionerna, i vad de avse upphävande av eller ändring i det första lagrummet, som stadgar straff för den, som å sön- eller högtidsdag, emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen, idkar hantverk eller annat arbete, som uppskov tåla kan, ha närmast föranletts av vissa under senare hälften av förra året av en underrätt meddelade utslag, varigenom personer, som under sabbatstid utfört arbete å sina sommarstugor, blivit efter anställda åtal fällda till ansvar — det lägsta bötesansvar som lagrummet medger. Dessa fällande domslut ha emellertid, enligt vad som framgår av utskottets utlåtande, upphävts i högre instans, i den mån besvär blivit anförda. Vid sådant förhållande synas de återgivna rättsfallen icke realiter kunna åberopas till grund för kravet på ett upphävande eller en revision av stadgandet i 7 kap. 3 § strafflagen. Utskottet har ej heller direkt uti sin motivering anslutit sig till en dylik synpunkt men däremot, och som det synes mig icke utan fog, framhållit, att sistberörda lagrum i dess nuvarande avfattning näppeligen fyller det mått av reda och tydlighet, som för stadganden av straffrättslig natur är av särskild vikt. Det är därför ej heller utskottets ståndpunktstagande i nyss angivna hänseende, som föranlett, att jag nu tagit till orda, utan en annan passus i utskottsbetänkandet, nämligen uttalandet, att den bärande grunden för straffbestämmelsen i 7 kap. 3 § strafflagen icke längre är förseelsens karaktär av religionsbrott utan den sociala synpunkten, som gör det angeläget att i möjligaste mån tillförsäkra medborgarna en ostörd vilodag efter veckans arbete. I konsekvens härmed har utskottet vidare uttalat, att detta stadgande, i fråga om vilket arbetarskyddssynpunkten enligt utskottets uppfattning i hög grad spelar in,

Ang. straffet för sabbatsbrott. (Forts.)

systematiskt närmast bör behandlas, icke bland religions-, utan bland fridsbrotten, ehuru vid omgestaltningen — jag noterar detta med den största tacksamhet — uppmärksamhet självfallet, efter utskottets sätt att se saken, bör ägnas jämväl åt de religiösa synpunkterna å frågan.

Utskottets majoritet ansluter sig sålunda obetingat till den tankegång, som innebär, att de religiösa intressena icke böra vara dominerande eller utslagsgivande, när det gäller att genom lagbestämmelser giva skydd åt vilodagens helgd, utan att därvid de sociala förhållandena, särskilt då arbetarskyddssynpunkten, framför allt böra vara vägledande och avgörande. Med ett dylikt betraktelsesätt kommer givetvis tredje budets bestämda krav på att ett kristet folk uti sin inställning skall helga vilodagen att träda i skymundan, under det att frågans rent sociala innebörd kommer att träda i förgrunden. Det är mot ett dylikt ståndpunktstagande jag för min ringa del vill rikta en gensaga. För Sveriges kyrkofolk — härmed avser jag lika mycket de talrika medlemmarna av de många frikyrkorna som de kristligt inställda inom folkkyrkan — är det förvisso ingalunda likgiltighet, om de religiösa synpunkterna vid en ny lagstiftning på detta område liksom förut bliva vägledande, eller om avkristnings- och sekulariseringstendenserna även här skola träda i deras ställe, ja, för de många i vårt land, som regelbundet högtidlighålla söndagarna genom att besöka de allmänna gudstjänsterna eller i form av enskild andakt i hemmen, är det helt enkelt en hjärtesak, att statsmakterna icke ställa sig oförstående eller likgiltiga till det religiösa kravet, att sabbaten skall hållas i helgd. I detta sammanhang bör också, enligt en tämligen enig uppfattning bland Sveriges kyrkofolk, tagas i övervägande, huruvida icke söndagarnas helgd *bättre* än vad som nu är fallet bör skyddas för de störningar av sabbatsfriden, som bliva en följd av vissa offentliga nöjestillställningars anordnande under söndagarna. Den omständigheten, att lagstiftaren härutinnan icke hitintills ingripit reglerande, har för mig delvis varit avgörande, när jag icke velat ställa mig helt avvisande till utskottets hemställan om utredning för en revision av stadgandet i 7 kap. 3 § strafflagen. Ty jag har för min del ansett det vara inkonsekvent, att utförande av visst arbete å sabbatstid skall vara förbjudet och straffbelagt, under det att ett från religiös synpunkt *mycket allvarligare* störande av sabbatsfriden, nämligen anordnandet av offentliga nöjestillställningar av undermålig, ja ofta omoralisk art, skall vara tillåtet, utan att någon reaktion däremot äger rum från statsmakternas sida. Enligt min uppfattning är det beklagligt, att utskottets majoritet icke ägnat denna sida av störning utav sabbatens helgd någon uppmärksamhet, men detta har sin naturliga förklaring i majoritetens inställning, att frågan om skydd för sabbatsfriden bör ses icke från religiös utan från social synpunkt. Min förhoppning är emellertid, att, om riksdagen, såsom jag tager för givet, kommer att antaga utskottets förslag med begäran om utredning rörande revision av strafflagens bestämmelser angående sabbatsbrott, vid utredningen jämväl kommer att tagas sikte på de ofördelaktiga och rent av skadegörande verkningar, som uppstå, när söndagen, i stället för att skänka vila och ro, störes av ett ohejdat och osunt offentligt nöjesliv.

Mot utskottets hemställan i fråga om utredning angående revision av stadgandet i 7 kap. 4 § strafflagen finns från min sida intet att erinra.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

I detta anförande instämde herr *Björck*, *John*, och herr *Andersson*, *Emil*.

Herr **Wangson**, **Otto**: Herr talman! Då den föregående ärade talaren icke ställt något yrkande, skall jag inskränka mig till att bara på ett par punkter replikera honom.

Ang. straffet för sabbatsbrott. (Forts.)

Vad den senare delen av hans anförande beträffar vill jag fästa uppmärksamheten på att utskottet egentligen bara konstaterat ett faktum, då det säger, att den bärande grunden för stadgandet numera närmast skulle vara att söka i en önskan att i möjligaste mån tillförsäkra medborgarna en ostörd vilodag efter veckans arbete. Det är en uppfattning, som både inom juristkretsar och inom andra mycket vida kretsar torde vara allmän. Jag står inte heller och har inte såsom motionär tillsammans med herr Rickard Lindström stått främmande för de religiösa synpunkterna. Det kan vara ett berättigat religiöst intresse att få söndagens helgd skyddad, men vi ha lagt huvudvikten vid de sociala synpunkterna, vilka i närvarande tid torde få bli de avgörande. Utskottet har även i det avseendet ställt sig på samma linje, då utskottet har framhållit att vid den omgestaltning, som begäres, »bör uppmärksamhet själfallet ägnas jämväl åt de religiösa synpunkterna å frågan». Det torde alltså inte föreligga skäl till någon oro från religiöst håll, att dessa synpunkter inte skulle få det berättigade avseende som de förtjäna.

Då den föregående talaren framhöll, att de rättsfall, som åberopats i den motion, som väckts här i kammaren, fått en sådan utgång i högre rätt att det tidigare fällande utslaget blivit upphävt, vill jag påpeka, att detta ju bara är ytterligare ett kraftigt argument till förmån för motionen. Av de elva personer, som ha fällts för sabbatsbrott, var det bara tre, som ansågo sig ha råd att kosta på sig ett överklagande i högre instans. De, som överklagat, ha visserligen blivit frikända, men för de åtta övriga — det stora flertalet av de dömda — står alltjämt domen fast, och de äro alltså enligt gällande lag stämpelade såsom brottslingar, låt vara icke synnerligen samhällsfarliga sådana. Den omständigheten, att detta utslag, som gällt elva personer, har upphävts beträffande tre av dem, talar tycker jag för min del starkt för att man skall försöka få bort detta stadgande, som alltså inte ur religiösa synpunkter skänker någon effektivitet åt kravet på söndagens helgd, men som träffar så ojämnt som i detta fall: de, som bara låta sig nöja med underrättens utslag, bli dömda till böter, medan de, som ha medel att gå vidare, kunna befria sig genom hovrättsutslag från det ådömda ansvaret. Detta är inte någon tillfredsställande ordning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Otto Wangsons yttrande instämde herr *Lindström*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs änyo första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner om upphävande av den s. k. åkarpslagen.

Med föranledning av två inom andra kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 5 av herr *Olsson* i Stockholm m. fl. och nr 257 av herr *Senander* m. fl., vilka motioner behandlats av första lagutskottet, hade utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för nästkommande års riksdag framlägga förslag om upphävande av 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen och den däremot svarande särbestämmelsen i 24 § samma kapitel.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Erik Anderson*, *Lindmark* och *Johansson* i Krogstorp ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville

Om upphävande av den s. k. åkarpslagen.

Om upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

i samband med den avsedda revisionen av stadgandena om straff för försök till brott låta verkställa omarbetning av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen i syfte att undanröja dessa bestämmelsers ensidiga karaktär samt för riksdagen framlägga därav föranledda förslag.

Herr Anderson, Erik: Herr talman! Jag har jämte två andrakammarledamöter inom utskottet i det föreliggande ärendet avgivit en reservation, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Utskottet har hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för nästkommande års riksdag framlägga förslag om upphävande av 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen och den däremot svarande särbestämmelsen i 24 § samma kapitel». Utskottsmajoriteten har således förbehållslöst hemställt, att lagen skall upphävas utan någon som helst ersättning.

Det ämne, som i de ifrågavarande motionerna behandlas, har varit föremål för riksdagens yttrande tidigare. Redan år 1925 väcktes det sålunda i samma sak en motion, vilken avstyrktes av första lagutskottet. Denna motion har sedermera återkommit varje år. Lagutskottet uttalade år 1925, att »utskottet kan icke förorda de av motionären föreslagna ändringarna i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. De erfarenheter, som vunnits rörande behovet av särskilt skydd för arbetsvilliga i samband med arbetskonflikter, giva enligt utskottets mening vid handen, att det skydd lagen i sådant hänseende lämnar icke utan fara kan av samhället undvaras.»

Jag kanske skulle omnämna, att det till samma utskottsutlåtande år 1925 var fogad en reservation av två av utskottets ledamöter, vilka ansågo lagen vara något ensidig. Den riktade sig icke mot båda parterna och reservanterna sade för den skull att om lagrummet i fråga skulle bibehållas, borde det kompletteras med motsvarande åtgärder, riktade mot andra partens i arbetsstriderna ej sällan lika hänsynslösa och kännbara, om också under andra former framträdande stridsmetoder. Endast därest så skedde, kunde denna lags bibehållande försvaras och dess auktoritet upprätthållas. Det var det frisinna partiet som hade en sådan inställning till lagen. Det har nu gått ifrån denna och i stället gått med på att lagen skulle utan undantag upphävas.

Denna lag har alltid åberopats såsom ett irritationsmoment. Jag anser den inte vara ett så farligt irritationsmoment, ty under lugna tider, då ingen missbrukar sin ställning vid en arbetskonflikt, skadar det inte, om en lag verkar strängt, och då vi nu leva under jämförelsevis lugna förhållanden, är det klart, att ingen har något obehag av att lagen står kvar.

Emellertid hava vi reservanter för att undanröja detta irritationsmoment, som man talat om, i vår reservation hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den avsedda revisionen av stadgandena om straff för försök till brott låta verkställa omarbetning av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen i syfte att undanröja dessa bestämmelsers ensidiga karaktär samt för riksdagen framlägga därav föranledda förslag.» Vi ha nämligen ansett att även om jämförelsevis lugna förhållanden för närvarande råda, vet man inte vad som kan möta i framtiden. Vi kunna möta sådana tider att lagbestämmelser kunna vara nödvändiga att ha, även om dessa skulle vara av en mjukare och efter tiderna bättre anpassad karaktär än den gamla åkarpslagen. Jag skall gärna giva det erkännandet, att en dylik lag kanske är mindre behövlig för industrien, där båda parterna bakom sig ha sina organisationer, men den kan i framtiden komma att i högre grad bliva behövlig inom jordbruket. Förhållandena på jordbrukets område äro alltid mycket känsligare och ömtåligare än på andra områden, och man för-

Om upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

står så väl, att det kan ställas till mycket trassel för en jordbrukare särskilt under skördetiden, då skörden står ute, och det är just med tanke därpå som reservanterna ansett att någon bestämmelse bör ersätta den s. k. åkarpslagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och de två andra ledamöterna avgivna reservationen.

Herr Schlyter: Herr talman! Det är ett glädjande tidens tecken att utskottet varit enhälligt i fråga om behovet av en lagändring på det nu ifrågavarande området. Även i reservationen vitsordas, att åkarpslagen visat sig vara en källa till irritation genom sin inriktning emot den ena parten i arbetskonflikterna. Nu möter det naturligtvis inte något hinder för justitieministern, i fall, som jag hoppas, riksdagen bifaller utskottets förslag, att på sätt reservanterna yrkat upptaga frågan om åkarpslagen i samband med den avsedda revisionen av stadgandena om straff för försök till brott. Enligt vad som är upplyst i lagutskottets utlåtande föreligger det redan material till en dylik lagstiftning, och det bör inte för justitieministern innebära någon som helst svårighet att såsom utskottet hemställt, framlägga denna lagfråga till nästa års riksdag, även om justitieministern följer reservanternas hemställan på den punkt, där de yrka att frågan måtte tagas upp i samband med revisionen av stadgandena om straff för försök till brott.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Hansson, Sigfrid.*

Herr Velander: Herr talman! Efter den förklaring, som av första lagutskottets ärade ordförande nyss avgivits därom att det stode Kungl. Maj:t fritt att vid den fortsatta behandlingen av föreliggande ärende inpassa detsamma, så att säga, i ett vidare sammanhang, torde det knappast vara behövt att spilla många ord ytterligare i denna diskussion.

Jag vill emellertid, då utskottets ordförande fann sig böra betona, att det var glädjande, att samtliga, som deltagit i ärendets utskottsbehandling, kommit fram till att det nu borde göras något i denna sak, påpeka, att det inte är första gången som en sådan tankegång kommit till uttryck inom riksdagen. Det skedde ju redan vid 1925 års riksdag. Då förelåg det yrkandet, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vilka åtgärder som lämpligen kunde vidtagas för beredande av ett allsidigt skydd mot övergrepp under arbetsstriderna antingen av ena parten mot den andra eller — direkt eller indirekt — av någondera av dem mot tredje man. Yrkandet godkändes av båda kamrarna. Redan vid denna tidpunkt var man sålunda på det klara med att det ur skilda synpunkter kunde anses betingat, att den ensidighet, som vidlått denna lagstiftning, borde elimineras.

Men denna ståndpunkt hade ju knappast bort föranleda utskottets majoritet att nu formulera sitt ställningstagande så som skett. Det kan nämligen icke anses försvarligt att ur 15 kap. 22 § strafflagen avlägsna vissa bestämmelser utan att ersätta dem med andra. I det hänseendet vill jag erinra om ett uttalande till statsrådsprotokollet den 9 mars 1934. Detta uttalande formulerades av chefen för socialdepartementet efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet, och det skedde i samband med tillsättandet av den s. k. trettonmannakommissionen i och för överarbetning av det bergendalska förslaget eller lagutkastet angående skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. Efter att hava erinrat om att detta lagutkast behandlade en

Om upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

rad sinsemellan ganska fristående ämnen, som endast genom pressning av ordalagen kunnat sammanföras under den gemensamma beteckningen »stridsåtgärder mot tredje man», anförde departementschefen bl. a.: »Då påtryckningsåtgärder mot strejkbrytare äro föremål för kriminalisering i strafflagens 15 kap. 22 § i den utsträckning, som befunnits nödig, bör det vid den fortsatta utredningen övervägas, huruvida det kan vara riktigt att i en specialstrafflag införa särskilda straffbestämmelser för påtryckningsåtgärder av lindrigare art.» Detta uttalande vittnar om att regeringen vid denna tidpunkt, alltså år 1934, var inne på en sådan tankegång som att en kriminalisering enligt 15 kap. 22 § strafflagen exempelvis av påtryckningsåtgärder mot strejkbrytare befunnits nödvändig. Jag vill betona detta, då denna tankegång givetvis inte, såsom utskottet föreslagit, kan leda till att man utan vidare skall eliminera de bestämmelser i 15 kap. 22 § strafflagen, som Kungl. Maj:t i antytt sammanhang tagit sikte på.

Jag skulle också här vilja efterlysa det egentliga skälet eller något skäl till att representanterna inom första lagutskottet för de andra borgerliga partierna — bondeförbundet och folkpartiet — nu hava frånträtt den uppfattning, som de hela tiden, då detta ämne varit föremål för behandling, städse förfäktat. Särskilt måste det då uppmärksammas, hurusom i andra sammanhang representanter för folkpartiet ju varit så angelägna om att framträda såsom alldeles speciella målsmän för tredjemansskyddet. Man kan då inte förstå, varför dessa representanter eller detta parti just nu äro beredda att tillstyrka ett slopande utan vidare av de bestämmelser i vår strafflag, som taga sikte på ett sådant skydd. Såvitt jag förstår, är det nämligen här fråga om den enda bestämmelse i strafflagen, som tar direkt sikte på ett skydd för tredje man, när det gäller motsättningarna på arbetsmarknaden. Om man sålunda är intresserad av detta tredjemansskydd, tycker jag, att konsekvensen fordrat, att man väl inte skulle hava varit med om att utan vidare eliminera dessa bestämmelser utan att kräva andra i stället.

Jag är ju på det klara med att i det läge, vari frågan nu befinner sig, utskottsmajoritetens ståndpunkt kommer att godkännas. Såsom redan utskottets ordförande dock här förklarar, föreligger intet hinder för Kungl. Maj:t att vid ärendets fortsatta handläggning inpassa detsamma i ett mera allsidigt sammanhang, något som Kungl. Maj:t förmodligen tagit sikte på år 1934, såsom jag förut antytt, och vissa förutvarande justitieministrar varit inne på, exempelvis i samband med utarbetandet av det förslag till en mera vidgad eller mera allmän kriminalisering av försöksbrotten, som finnes återopat i utskottets utlåtande och varöver lagrådets yttrande redan inhämtats. Det förtjänar måhända påpekas, att 15 kap. 22 § första stycket strafflagen i sagda förslag bibehållits oförändrat, under det att andra stycket i paragrafen erhållit följande lydelse: »Gör någon försök till gärning, som här sägs, och är gärningen ej särskilt belagd med svårare straff; varde dömd till böter eller fängelse.» Det är således samma straffskala, som den som för närvarande gäller; och det torde vara alldeles uppenbart, att lagstiftningen med denna formulering av ifrågasvarande lagrum skulle få samma omfattning eller räckvidd som den för närvarande har.

Jag tillåter mig, herr talman, i anslutning till det anförda, att rikta en vördsam vädjan till statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att han vid övervägandet av denna fråga icke måtte begränsa sig till den s. k. åkarpslagen utan att han i samband därmed måtte taga upp och fullfölja den sedan lång tid tillbaka såsom önskvärd betraktade, utvidgade kriminaliseringen av försöksbrotten i allmänhet, detta i överensstämmelse med den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Om upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

Herr Lindley: Herr talman! Jag skulle nästan kunna galghumoristiskt beklaga den enighet, som uppstått beträffande åkarpslagens borttagande ur vår lagstiftning, ty ingen lag har väl gjort oss inom fackföreningsrörelsen större gagn än just åkarpslagen, som svetsat samman arbetarna genom att man kunat påvisa dess ensidiga klasslagskaraktär. Jag tycker ändå, att det är onödigt, att man på högerhåll fortfarande skall försöka hjälpa till att konsolidera arbetarkrafterna genom att upprätthålla och ideligen tala för denna klasslagstiftning. Jag tror säkerligen, att man ger ris åt egen rygg genom att gå fram på den linjen att man säger, att man visserligen kan vara med om att taga bort åkarpslagen, men att man vill ha något annat av ungefär samma slag i stället.

Jag bläddrade häromdagen i en gammal skämttidning, Karbasen, som utgavs ungefär vid storstrejkstiden år 1909, och jag fick där bl. a. se en karikatyr föreställande de borgerligas helgon, strejkbrytaren, den arbetsvillige, den som man ligger på knä för och tillbeder. Är det verkligen ofrånkomligt, att man behöver skaffa sig en sådan helgonbild att tillbedja? Jag kan inte tänka mig, att det ligger något praktiskt förnuft i detta, annat än att man på grund av partiskhet emot arbetarna vill försöka ställa upp alla slags hinder i deras väg; små, små hinder, som inte stoppa någonting. Vad gagn har man haft under gångna tider av åkarpslagen? Ja, jag tror, att det inte förekommit i mer än cirka ett femtiotal fall, att personer ha fått skärpt bestraffning på grund av att de hotat arbetsvilliga eller till och med slagit arbetsvilliga. Arbetarna slåss ju inbördes gång på gång, ifall de råka osams, och de kunna bli osams även med arbetsvilliga utan att de därför skola behöva råka ut för någon särskild straffskärpning, ty de arbetsvilliga äro väl inte heliga. Det är emot detta som vi reagera. Jag tror inte, att man bör rikta någon vädjan till justitieministern att söka hitta på någon ny paragraf, varigenom den gamla åkarpslagstiftningen skall återuppstå med förnyad kraft, utan jag vädjar, att man inte alls skall slå in på den vägen, utan att man i dess ställe bör försöka åstadkomma en försoning och samverkan mellan samhällsklasserna.

Herr Roos: Med anledning av herr Velanders förfrågan, varför folkpartiet i denna fråga nu intagit en annan ställning än förut, måste jag säga, att jag inte kan svara på detta direkt, men vill jag i stället förklara varför jag personligen i första lagutskottet biträtt beslutet om åkarpslagens upphävande. Jag har nämligen alltid betraktat åkarpslagen såsom en ensidig klasslag, som varit alldeles onödig, då det gällt att reglera förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. Den har alltid varit ägnad att framkalla irritation hos arbetarklassen, och jag anser, att denna lag kan saklöst slopas under nuvarande tider, då arbetarnas och arbetsgivarnas inställning till varandra ej är sådan att lagen behövs.

För övrigt torde det oftast vara så, att 14 kap. 13 § strafflagen är tillämplig på brott, som falla under åkarpslagen.

Herr Velanders: Herr talman! Jag måste tolka herr Lindleys anförande på det sättet, att han inte förstått något av innebörden i mitt yttrande.

Jag har aldrig påstått, att åkarpslagen vid sin tillkomst utgjorde någon lämplig eller rättvis avvägning mellan olika intressen. Jag har alltid varit av en annan och motsatt uppfattning och jag har icke förordat åkarpslagens bibehållande utan att sådana åtgärder skulle vidtagas, att det inte längre skulle finnas utrymme för anmärkningar av sådan art, som tidigare framställts mot denna lagstiftning. Jag är inte heller ensam om en sådan uppfattning. Jag kan exempelvis erinra om — något som förresten omnämndes vid förra årets debatt i frågan, om jag inte missminner mig — den inställning, som kammarens vördade ålderspresident hade till denna lag redan vid dess tillkomst. Den

Om upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)
betecknades bl. a. såsom obillig. Denna inställning föreligger på grund av lagens ensidighet jämväl hos mig och hos utskottsreservanterna, och jag tror, ehuru jag icke har någon befogenhet att tala för någon annan än mig själv, att den även är den förhärskande inom det parti, jag tillhör.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! I sitt första anförande framhöll herr Velander bl. a., att enligt hans mening utgjorde de bestämmelser, som det här är fråga om, snart sagt det enda som i vår strafflag kunde erbjuda skydd åt tredje man, och jag fattade också hans ståndpunktstagande till frågan i dag såsom en önskan att åtminstone tills vidare upprätthålla detta »skydd åt tredje man».

Jag kan inte underlåta att gentemot detta säga, att man säkerligen inte på ett mera uppseendeväckande sätt kan kompromettera strävandena efter en lagstiftning, som skulle erbjuda verkligt skydd åt verklig tredje man, än att koppla in åkarpslagen i detta sammanhang. Vill man bland arbetarna skapa en misstänksamhet mot lagstiftningen till skydd för tredje man, tror jag inte man kan göra det mera effektivt än herr Velander gjort med sitt yttrande i dag.

Herr Erik Anderson sade, att han inte kunde förstå, att denna lagstiftning kunnat väcka så mycken irritation bland arbetarna, ty den spelar numera i praktiken inte någon stor roll och hade kanske för övrigt aldrig gjort det heller. Det är inte alls svårt att begripa, att åkarpslagen irriterar. En mera utmanande lagstiftning än denna, sedd ur de organiserade arbetarnas synpunkt, kan svårigen tänkas. Ja, den är icke mindre utmanande mot det allmänna rättsmedvetandet. Jag skulle också livligt beklaga, om det inte vore så, att arbetarna starkt och envist reagerade emot densamma.

Såsom herr Velander för resten i sitt sista anförande erinrat, förhåller det sig på det sättet, att lagen, redan då den stiftades, fördömdes av vårt lands högsta juridiska auktoriteter såsom en ren och skär klasslag. Under årens lopp ha upprepade försök gjorts att få bort denna klasslagstiftning i vårt land. Man har ännu inte lyckats därmed, och jag håller arbetarklassen räkning för att den vidhåller sitt krav, att åkarpslagen, som i så hög grad har komprometterat den svenska rätten, också så snart som möjligt avlägsnas ur Sveriges rikets lag.

I detta anförande instämde herrar *Ruben Wagnsson, Hårdin, Lindström, Theodor Nilsson, Sten, Myrdal, Anderberg, Robert Berg* och *Oscar Gottfrid Karlsson*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderson, Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om upphävande av den s. k. Åkarpslagen. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckt motion angående revision av kommissionslagens bestämmelser om handelsresande, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckt motion om inrättande för Norrlands vidkommande av en lånefond för inköp av nordsvenska ston; och

nr 76, i anledning av väckta motioner angående upprättande av en lånefond för förbättringar av ekonomibygnader å landsbygden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. jordbruksförsök m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 249 framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 262, I: 281, I: 282 och II: 529 samt I: 283 och II: 528,

1) besluta, att försöksverksamhet på jordbrukets område m. m. skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 5 mars 1937 tillstyrkta förslag;

2) godkänna av departementschefen framlagda förslag till grunder för statens övertagande av vissa försöksgårdar samt för organisation m. m. av nämnda samt statens nuvarande försöksgårdar;

3) för budgetåret 1937/1938 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Bidrag till svenska mosskulturföreningen ett anslag av 116,900 kronor,

b) till Bidrag till svenska mosskulturföreningen för omändringsarbeten m. m. vid Gisselås försöksgård ett reservationsanslag av 17,900 kronor,

c) till Bidrag till svenska betes- och vallföreningen ett anslag av 92,900 kronor,

d) till Kemiska stationer m. m.: Bidrag till kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län för vissa omändringsarbeten ett reservationsanslag av 900 kronor;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som vid genomförande av ifrågavarande organisationsförändringar kunde befinnas erforderliga.

I den av herrar *Tjällgren* och *Sten* väckta motionen I: 262 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de båda assistenttjänsterna vid försöksgårdarna Lanna och Offer skulle uppföras såsom extra ordinarie befattningar i lönegraden B 21 fr. o. m. budgetåret 1938/1939.

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

Herr **Tjällgren**: I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 249 har jag tillåtit mig att tillsammans med herr Sten väcka en motion, vari hemställes, att de båda assistenttjänsterna vid försöksgårdarna Lanna och Offer uppföras såsom extra ordinarie befattningar i lönegraden B 21.

Vi ha nämligen ansett och anse naturligtvis fortfarande, att det icke kan vara riktigt, att dessa befattningar alltjämt skola förbli s. k. arvodesbefattningar. Såsom i motionen har anförts kan detta förhållande enligt vår mening inverka menligt på rekryteringen av befattningshavare vid försöksgårdarna. Härigenom föreligger också risk för att den statliga försöksverksamhetens standard i dess helhet kan komma att sänkas. Man kan nämligen knappast förutsätta, att verkligt dugande krafter skola ge sig in på denna bana, om den företer så osäkra och knappa försörjningsmöjligheter som de, vilka i nu föreliggande proposition föreslås för ifrågavarande försöksassistenter. Jag tillåter mig också i detta sammanhang påpeka, att jämförbara befattningar på närgränsande områden, till exempel inom hushållningssällskapens verksamhet och vid de lägre lantbruksläroverken etc., erbjuda avsevärt mera betryggande och bättre anställningsvillkor i fråga om ålderstillägg och pensionsrätt m. m.

Jag tillåter mig ytterligare anföra om dessa personer, som det nu är frågä om, att assistenten vid Lanna försöksgård, agronom E. Manell, alltsedan år 1921, alltså i 16 år, varit anställd vid centralanstalten för jordbruksförsök, sedan 1929 som assistent vid Lanna försöksgård och dessförinnan som assistent vid centralanstaltens jordbruksavdelning. Assistenten vid Offers försöksgård, agronom H. Winkler, har från och med denna försöksgårds inrättande 1931 varit anställd därstädes, men har även han dessförinnan flerårig tjänstgöring vid centralanstaltens jordbruksavdelning och denna institution närstående jordbruksförsöksverksamhet. För övrigt vill jag tillägga, att båda i egenskap av författare deltagit i utgivandet av ett flertal försöksredogörelser från centralanstalten för jordbruksförsök.

Departementschefen har beaktat centralanstaltens anhållan i avseende å försöksgårdsföreståndarna, men ej i avseende å assistenterna, vilkas lönereglering ställs på framtiden. Nu har emellertid jordbruksutskottet i sitt yttrande över motionen sagt bland annat, att »i likhet med motionärerna finner utskottet befattningarnas stadigvarande karaktär och det ansvar, som med desamma är förbundet, ävensom de nuvarande innehavarnas långvariga tjänstgöringsmeriter tala för att befattningshavarna erhålla ställning såsom extra ordinarie tjänstemän med därtill hörande förmåner av pensionsrätt och ålderstillägg. Emellertid torde slutlig prövning av assistenternas framtida löneställning icke böra ske vid innevarande års riksdag.» Det hade ju varit önskligt, om utskottet närmare motiverat, varför icke denna prövning behövde ske vid denna riksdag. Vidare fortsätter utskottet: »Ehuru utskottet alltså icke anser sig böra tillstyrka motionen I: 262, förutsätter utskottet, att berörda lönefråga ägnas erfordrerlig uppmärksamhet i samband med nästa års statberedning.»

Ja, herr talman, det är på grund av detta utskottets yttrande, som jag icke ansett mig böra anteckna någon reservation till utskottets utlåtande, men jag vill i alla fall, eftersom jag nu fått ordet och då jag ser, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är här närvarande, vördsamt anhålla, att herr statsrådet måtte vid uppgörande av staten för nästa budgetår beakta, vad utskottet i fråga om detta ärende anfört.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

I herr Tjällgrens yttrande instämde herr *Sten*.

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! I denna punkt har jag väckt en motion, som går ut på att befattningshavarna vid försöksanstalterna dels skulle få en säkrare ställning och dels något högre lön. Anledningen är att denna försöksverksamhet berör ett område, där det omsättes mycket stora belopp — många tiotal miljoner årligen — och att konstgödsels användning här i landet följaktligen är en fråga av ganska avgörande betydelse. Det är därför också av stor vikt att jordbrukarna veta var de skola använda olika slag av konstgödselmedel. När nu försöksverksamheten skall ordnas centralt är det en rätt utbredd känsla bland de jordbrukare, som äro intresserade av att göra försök, att det i ledningen för denna försöksverksamhet finns tillräckligt kapabla män. Jag är därför av den uppfattningen, att utskottets tämligen välvilliga formulering har ett mycket starkt fog för sig. Det är inte likgiltigt hur försöksverksamheten planlägges, ty om den icke planlägges på det absolut riktigaste sättet kan den rent av bli missvisande. Vidare är det viktigt att slutsatserna av gjorda försök dragas på ett riktigt sätt, och detta arbete vilar i stor utsträckning på försöksmatematikerna. Om man inte kan räkna med att få de befattningar, som det här är fråga om, besatta på längre sikt, utan täta ombyten måste förekomma, måste detta komma att inverka ofördelaktigt på hela verksamhetens planläggande och på resultaten av densamma.

Jag har nu inte något särskilt yrkande att framställa, ty jag förstår ju att det är svårt att få fram ett beslut i en fråga som denna på grundval av en enskild motion. Jag skulle endast vilja understryka att utskottets motivering, som ju är skriven med tanke på att det kan bli nödvändigt att skapa en bättre ställning för de här ifrågavarande anställda, icke endast betraktas som en platonisk gest för att få motionen begravd på det mest hyfsade sättet, utan att frågan kommer att följas med en verkligt intresserad uppmärksamhet. Om det, som jag tror, kommer att visa sig att det finns behov av verkligt kvalificerade män på dessa poster, hoppas jag sålunda att löneförmånerna bli sådana, att man för framtiden kan räkna med att få dylika kvalificerade befattningshavare.

Jag har emellertid i sakens nuvarande läge, herr talman, icke något särskilt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige befälseleven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till Kronan;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av fri flyttning från Boden för vissa där tjänstgörande militära befattningshavare m. fl.;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation av ångpannorna å pansarskeppet Oscar II;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om tackande av vissa å fonden för förlag till statsverket bokförda förskott till försvarsväsendet m. m.;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt arvodestillägg till vissa rullföringsbiträden;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av vissa anslagsmedel för utredning rörande nya fartygstyper;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av vissa kronan tillkommande fordringar hos flaggkorpralen J. L. Gunnesson och marinintendenten av 1:a graden R. H. Berg;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig och provisorisk löneförbättring för viss personal vid sjöförsvaret; samt

nr 260, angående anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 1 c, med uppgift å vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Häradsrätterna: Avlöning; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för ytterligare utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial nr 51, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 3 av bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om åtgärder till motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna;

nr 6, i anledning av väckt motion om central bearbetning av de vid inskrivningsförrättningarna inhämtade hygieniska uppgifterna; och

nr 7, i anledning av väckt motion om utredning angående orsakerna till den ökade ungdomsbrottsligheten m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.